

L'EXTRITALITÉ
DES PERSONNES DIPLOMATIQUES
DISSERTATION D'HABILITATION

par

Pierre Klunyj docteur en droit.

Première partie.

Доктор Петро Клунний.

ЗАКРАЄВІСТЬ
ДИЛОМАТИЧНИХ ОСІВ.

Габілітаційна дісертація.

Частина перша.

Прага - 1931.

Накладом автора.

ДЕСЯТИЛІТНЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ПРАЦЯ /1921-1930/ ДОКТОРА ПЕТРА КЛУНДОГО ЗА КОРДОНОМ УКРАЇНИ /НА ЗЕМЛІ БРАТЕРСЬКО-СЛОВЯНСЬКОЇ ЧЕСЬКО-СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ/.

ЧАСТИНА ПЕРША. НАУКОВІ ТВОРИ.

Серія перша,
ПРОГРАМИ ДІСЦІПЛІНІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА /курс університетський/ в трьох системах. Радотин. 1927.

Серія друга.
ТВОРИ СТРОГО НАУКОВІ:

1. Национальні більшості та меншості держав Європи. Велика постінна назорна картограма в барвах / з текстом/. Прага. 1924.

2. Теорія Вудро Вільсона про союз вільних народів і стан підвладничих народів. Прага. 1924.

3. Закраєвість дипломатичних осіб. Габілітaciйна дисертація на звання приват-доцента міжнародного права. Прага. 1925.

4. Життєпис і наукова діяльність заслуженого професора доктора міжнародного права О.О. ЗИХЕЛЬМАНА. Прага. 1926.

5а. Джерела міжнародного права. Пробний /на габілітaciю/ науковий виклад /з постінною назорною діаграмою в барвах/. Подебради. 1925.

5б. Джерела міжнародного права. Критична наукова розвідка /на українській і французькій мові/. Радотин. 1930.

6. Теорія еволюції організації людськості/народів світу/ із схемами законів цієї еволюції. Радотин. 1926.

Серія третя.
НАУКОВІ РЕФЕРАТИ /на українському науковому з'їзді у Празі 3-7 жовтня 1926/-

1. Міжнародний союз товариств Ліги Націй, як ідейний чинник модерної світової політики мира і солідарності між людськостю.

2. Национальні меншості, як складова частина людності сучасної держави.

Серія четверта.
ПОПУЛЯРНО-НАУКОВІ ТВОРИ.
НАРОДИ СВІТУ.

А. НАРОДИ ДЕРЖАВНІ /ВІЛЬНІ/.

а/ Народи вільні в минулому:

1. Союз людськості-- народів світу-- в дійсності /в історії/. Короткий начерк. Прага. 1923.

2. Союз людськості-- народів світу-- в теорії /в літературі/. Короткий начерк. Прага. 1923.

L'EXTRERRITORIALITÉ

DES PERSONNES DIPLOMATIQUES

Dissertation d'habilitation

par

Pierre Klunnyj docteur en droit.

Première partie.

Доктор Петро Клунний.

146254

ЗАКРАЄВІСТЬ

ДИПЛОМАТИЧНИХ ОСІБ.

Габілітаційна дисертація.

Частина перша.

Прага - 1931.

Накладом автора.

**Tous droits de traduction,
de reproduction et d'adap-
tation réservés pour tous
pays.**

I. ПЕРЕДНЄ СЛОВО.

Про ЗАКРАЄВІСТЬ дипломатичних осіб знаходимо відомості:

а/ в різних загальних національних /французьких, англійських, німецьких і т.и./ підручниках з дісципліни міжнародного права;

б/ в наукових розвідках під різними назвами /дипломатичні агенти, дипломатія та право посланців, курс дипломатичного права, послаці та їх функції і т.и. /див. Fochille Traité de droit international public, tome I, troisième partie, 1926, pages 26-27/;

в/ в наукових розвідках під загальною назвою "прерогативи та імунітет" дипломатичних осіб /див. Фошіл, цітуємо місце = Ц.М.= том I, третя частина, стор.56-57/;

г/ в наукових розвідках, присвячених спеціально "закраєвості" /extritorialité/ дипломатичних осіб, як, наприклад, розвідки Hejking'a, Pietri, Frisch etc.

Автор цієї книги написав на українській мові спеціальну -- на означену вище тему-- розвідку, про яку маємо такі відозви:

I. "Д-р Петро Клуунний в травні 1925 рок. предложив габілітаційну дісертацію на тему: "Закраєвість дипломатичних осіб"/L'extritorialité des personnes diplomatiques/, яку--на основі рефератів панів професорів /в тому числі і/ доктора Оттона ЕЙХЕЛЬМАНА -- Правничий факультет /Українського Університету в Празі/ визнав за вдовольнячу свою ухвалою зі дня 22 червня 1925 року" /З офіційної посвідки декана правничого факультету зі дня II грудня 1925/.

II. "Д-ру Клуунному факультет права /Українського Університету/ надав звання приват-доцента /міжнародного права/... Написана Клуунним габілітаційна робота /дісертація/ про екстериторіялітет /тему дуже тяжку в науці і все ще мало вирішено/ уявляє собою серйозний вклад в науку. Вона /дісертація/ була одобрена... рецензентами і прийнята /правничим/ факультетом одноголосно" /З офіційної посвідки засłużеного університетського професора, доктора міжнародного права Оттона Ейхельмана 1927, II, 28/.

В цій книжці міститься тільки перша частина означеної габілітаційної дісертації, "ЧАСТИНА ІСТОРИЧНА"-- в оглавлія закраєвости дипломатичних

осіб в історії і літературі" /з давніх часів до наших днів/.

Хотілось би, щоб скорше з'явилась у світ і друга частина дисертації, "ЧАСТИНА ДОГМАТИЧНА" /територіальний принцип держави і різні виняткові права дипломатичних осіб з загально-правного порядку держави/.

Наукових розвідок /г/ власно про "закраєвість" дипломатичних осіб-- після Фошіла-- існує в літературі міжнародного права коло ІЗ, а саме: на французькій мові 8, на німецькій - 4, на англійській - I /Фошіл, ц.м., том I, третя частина, стор. 56-57/.

Оскільки нам відомо, спеціальних наукових розвідок про "закраєвість дипломатичних осіб" не має не тільки в /дуже ще/ молодій українській, але і в більш старшій науковій літературі словянських народів.

Запомагаючи виданню габілітаційної дисертації доктора Петра Клунного в той час, коли в Європейська думка після недавніх великих зімових бурь уперто шукає весняних шляхів міжнародної солідарності, бажаємо цій праці поміж іншими того ж роду бути першою ластівкою УКРАЇНСЬКОЇ ЗЕМЛІ.

ВЯЧЕСЛАВ ЛАЩЕНКО,

професор Чеської Вищої Господарської Школи в Подебрадах.

Прага.

Дня 20 квітня 1931.

ІІ. ВСТУП.

ПІДСТАВА ДЛЯ ПРАВ ДИПЛОМАТИЧНИХ ОСІБ.

ПАРАГРАФ І. ЗАГАЛЬНО-ПРАВНІ ОСНОВИ.

Еспанський езуїт СУАРЕЦЬ /1548-1617/, професор в Алкантарі і Саламанці /його твір: "Tractatus de legibus ac Deo legislatoris", належе:

"Хоча рід людський і поділяється на різні народи і держави, але в той же час він складає одну цілість в політичному і моральному відносинах... Держави є частини більш просторої цілості, яка звуться людськості/человечеством/. Всі вони потрібують взаємної підмоги та спілкування /общенія/ або у вигляді більшої користі або через моральну необхідність. Це і веде до встановлення між ними /державами/ якогось права, яке керує їх зносинами у цьому просторому союзові" /Л.Камаровский, Обзор современной литературы по международному праву, Москва, 1887, стран.182-183/.

"Міжнародне право,-- на думку ПІЕРТОНІ /його твір: "Trattato di diritto internazionale, Volume I: Prolegomini, Storia dall' Antichità al 1400-1881"/, професора в Модені, Неаполі і Римі,-- своїм завданням має звязати в одну юридичну цілість всю людськість, поділену на живі обличча, національності і держави, які, живучи самостійним життям, увіходять однаке у його склад, як члени одного організму... Спочиваючи на фізичній і моральній природі народів, міжнародне право викладає принципи, які визначають їх співжиття і з'єднання до суспільства /in unione sociale dei popoli/ для досяження людськостю її призначенні. Таким чином воно /міжнародне право/ держиться на двох основних ідеях: батьківщини, держави або національності і людськості або союзу народів" /Камаровский, цітуєме місце, стор.17/.

"Міжнародне право,-- на думку КОНТУЩІ, професора в Неаполі /його твір: "La istituzione dei Consolati ed il Diritto internazionale Europeo nella sua applicabilità in Oriente", 1885/ -- обхопить всю людськість по мірі зміщення толерантності релігійної і політичної, і коли вони /народи/ зрозуміють времі, що самій людській особі властиві певні права, де б вона ні жила і до якої б раси не належала" /Камаровский, ц.м., стор.128/.

В світі існують держави або державні організації, окрім політичні тіла, котрі однаке звязані між собою загальними нормами міжнародного права.

Загальні норми міжнародного права є генеральними, абсолютними, необхідними для всіх суб'єктів міжнародного права... "Це є основні права в міжнародному праві"... Це є "необхідні умовини... мирного існування держав: складає мінімум міжнародного права" /Проф. О. Эйхельман, Очерки из лекций по международному праву, Кіев, стр. 6/.

Що-до "основних прав в міжнародному праві", письменники /Ласа Опенгейм, Отон Эйхельман та багато інших/ погоджуються з визнанням цих прав, які повинні мати і в дійсності має кожна суверена держава.

Це є такі /основні/ права:

1/ право на існування держави, 2/ право держави на рівність між іншими державами, 3/ право на незалежність держави від інших держав, 4/ право на суверенітет /верховну владу/ держави в межах її території, 5/ право на самособранську держави, 6/ право держави на взаємні стосунки між іншими державами / Эйхельман, ц.м., стор. 6 і 7; L'Oppenheim, Opengheim, Mezinárodní právo, svazek I., v Praze, 1924, stran. 168, 170-199/.

Крім вищезазначених прав, письменники говорять ще про інші такого ж характеру права, між котрими ми бачимо право держави на добру славу та добре ім'я; але останні права не з'являються посутніми, чому і визначаються не всіма письменниками.

Крім цих основних прав, в міжнародному праві є -- так би мовити -- ряд конвенційних або умовних прав, які лежать в конструкції самого розуміння держави.

ПАРАГРАФ 2. ПОСЛАНЕЦЬКЕ ПРАВО /DROIT D'AMBASSADE/.

З права на взаємні стосунки держави випливає право заступництва однієї держави на території другої держави.

"Посланецьке право, -- каже PRADIER - FODÉRÉ /1827-1804/ -- вільне своє джерело в природі річей. Це є елементарні умови удержання стосунків між політичними союзами... Держави примушенні посылати мандатарів, наділених уповноваженням і інструкціями, щоби вдіяти їх іменем. Таке походження посланецького права, такі основи головних прав уповноважених держав" /Pradier- Fodéré/, Прадье-Фодер, Cours de droit diplomatique, Paris, 1889, том I, page 209/.

Розрізняють дві групи посланецького права:

1/ активне і 2/ пасивне.

Активне посланецьке право / Droit d'ambassade active/ є право держави висилати до чужеземного пра- вительства дипломатичних осіб.

Пасивне посланецьке право /Droit d'ambassade passive/ є право держави приймати чужеземних дипломатичних осіб.

Посланці / ambassadeurs /, або дипломатичні агенти / agents diplomatiques /, є представники своєго правительства за кордоном /LOUTER, ЛОУТЕР, Le droit international public positif, tome II, 1920, p.17/.

Заступники держави можуть бути або постійними або тимчасовими.

Що торкається постійних заступників, то,-- як каже ЛАБА ОРПЕННЕІМ ,-- держава мало є повинна приймати, як і висилати заступників. Держава має право прийняти заступників однієї держави і не прийняти заступників другої держави; держава в праві висилати до іншої держави своїх заступників, може і не висилати.

В такому стані знаходитьсь і питання про тимчасових заступників /Опенгейм, ц.м., том I, стор. 489-490/.

ПРАДЬЕ-ФОДЕРЕ / Cours de droit diplomatique, 2 v. 1881/ "зазначає риси, якими повинен відрізнятися сучасний дипломат в порівнанні з колишніми... Від його вимагаються тепер більш широкі і ріжносторонні знання, щоби мати можливість пильно слідкувати не тільки за політичною долею, але і за економічним розвитком країни, у яку його заведе доля... Сучасна демократія потрібує агентів в чесніх, серйозних, освічених..." "Крамська школа для дипломатів - життя та історія /Камаровський, ц.м., стран. II4-II5/. Обовязки дипломатів: бути представником свого правительства при чужоземному дворі, стежити в тайnosti, але пильно за всім, що робиться в країні, де він перебуває, і про все повідомляти свого довірителя; бути обороноцем своїх земляків. Стоячи на сторожі інтересів батьківщини, посланиці повинні прямувати до зміцнення міжнародами згоди та миру". /Камаровський, ц.м., стран. II7/.

"Практика,-- помічає КАМАРОВСЬКИЙ,-- далеко ухиляється від цього ідеалу" /Камаровський, ц.м., стран. II7/.

Обовязки дипломатичних осіб ЛОУТЕР зводить до трьох головних завдань /triple tâche/: Овзегчег, trai-ter, рготегег /Лоутер, ц.м., том II, стор. 37/.

Призначення та приймання дипломатичних осіб,-- помічає ОТОН ЗІХЕЛЬМАН,-- затвердження осіб на таку посаду залежить кожний раз від добровільної взаємної згоди, як тих, хто посилає, так і тих, хто приймає. Правительство, яке послало, тому і може по службовим та іншим причинам у всякий час "відкликати" свого дипломатичного агента, а правительство, яке приймало агента, по розсуду і без пояснення причин має право домагатись його відклікання і, в

крайніх випадках, навіть пропонувати йому негайно виїхати з меж держави.

"Службові обовязки дипломатичного агента при чужоземному дворі визначаються законами його батьківщини, роспорядженнями та інструкціями його влади /міністра закордонних справ правительства батьківщини/. Дипломатичні агенти охороняють вищі інтереси своєї держави... При виконанні дипломатичним агентом своїх службових функцій при чужоземнім дворі він /агент/ повинен триматись міжнародньо правних обовязків в відносинах до держави, де він акредитований /уповноважений дипломатичним листом довірja.

Lettre de créance/, і до його правительства. Він повинен: 1/здергуватися від вселяального змішування у внутрішні справи чужоземної держави; 2/ в зносинах з правительственими установами чужоземної держави він повинен заховувати дипломатичний шлях, себ-то, звертатися зі свіми вимогами та проханнями в ці установи через місцевого міністра закордонних справ; 3/ взагалі дипломатичний агент повинен в чужоземній державі погоджувати своїй акції з тамошніми законами, порядками і правительственими роспорядженнями, здергуватися від вселяальної... перешкоди їм і від вселяальної відкритої в якій би то ні було формі догані законів чужоземної держави та акцій її правительства... Він /агент, почесний привилейований гість і повинен себе вести делікатно і з тактом. Це є найперша і головна умова для того, щоби уповноважена особа могла утриматися на дипломатичній посаді в чужоземній державі, бо остання не буде його терпіти у себе без виконання цих умов і накаже його застудити другим" / Щихельман, ц.м., стор., 371-372/.

"Найславніші письменники і приклади всіх століть, -- каже PRADIER-FODÉRÉ , -- погоджуються у тому, що не тільки констатують існування і потребу послаництва, але /залишили/ також для посланця/ministre public / три категорії привилейів:

1/Щоб приймались та пізнавались такі особи;
2/Щоб їм була гарантована безпечність що-до їх особи та маєтку,
3/Щоби їм маніфестували повагу, яка належить характерові голови їх держави, котрий/голова/ їх висилає /Прадье-Фодере, ц.м., том II, стор. 7-8/.

Друга категорія тільки що зазначеніх привилей визначається в літературі /міжнародного права взагалі і дипломатичного права з окрема/ давнім терміном "закраєвість" / lexe reggit o rialité до розгляду якої ми зараз і перейдемо.

ПАРАГРАФ 3. ІСТОРИЧНИЙ РУХ ЗАКРАЕВОСТИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ОСІБ В ПОДІЯХ ІСТОРІЇ ТА ДУМКАХ ПИСЬМЕННИКІВ.

Письменники /ERNEST NYS, ALPHONSE HEYKING, HANS FRISCH та інші/ помічають, що закраєвість дипломатичних осіб, як з'явище живого життя, з часом міняється; але письменники далі констатування цього справедливо-го факту не пішли.

Між тим багатий науковий матеріал, котрий мається в обсягу питання закраєвости дипломатичних осіб, вимагає, щоби з нового /матеріялу/ була витягнута відповідна наукова консеквенція.

Автор цієї книги йде далі попередніх письменників...

Зі всього накупчленного історію та теорію наукового матеріялу про закраєвість дипломатичних осіб слідкує, що з'явище закраєвости дипломатичних осіб, як і інші з'явища людської культури, підлягає загальному закону поступового розвитку або --инакше кажучи-- закраєвість дипломатичних осіб еволюціонує.

Коли ми уважно придивимося до суті з'явища закраєвости дипломатичних осіб, побачимо певну еволюцію закраєвости, як в минулій дійсності / історії/, так і в минулій теорії /літературі/.

І ось, коли на закраєвість дипломатичних осіб поглянути з нашого куту зору /з куту зору еволюції закраєвости дипломатичних осіб/, зараз-же виявиться кісний прагматичний зв'язок окремих /нерідко на перший погляд протилежних і суперечних/ з'явщих в царині закраєвости дипломатичних осіб, як в історії, так і в теорії.

Єволюційний розвиток "привілеїв" дипломатичних осіб безпосередньо йде за розенком їх /осіб/ стану взагалі; а тому в дальшому викладі ми даємо місце поступовому розвиткові стану "дипломатичних осіб" і звязаному з цим становим "привілеїв" цих /дипломатичних/ осіб.

Як виникає з вищесказаного, еволюція закраєвости дипломатичних осіб в минулому йшла в двох рівнобіжних напрямах: I/ в історії та 2/ в літературі.

На основі вищезазначеного "першу історичну частину" нашої габілітацийної дісертациї ми поділяємо на два розділи, а саме: I/ розділ А-- еволюція закраєвости в історії та 2/ розділ Б-- еволюція закраєвости в літературі.

Ці два моменти /події в історії і думки письменників/ деякі автори змішують докупи/ див.: напр.- "Dr. HANS v. FRISCH, Der völkerrechtliche Begriff der Extraterritorialität, Wien, 1917/". Однаке - на нашу думку - цього не слід робити, коли строго притримуватися вимог сучасної науки,

бо історичні події явище одного роду /торкаються історії/, а думки письменників - явище другого роду /торкаються теорії літератури міжнароднього права/.

III. ВИКЛАД.

ЗАКРАЄВІСТЬ ДИПЛОМАТИЧНИХ ОСІБ.

I. ЧАСТИНА ІСТОРИЧНА / La partie historique/.

РОЗДІЛ А.

ЕВОЛЮЦІЯ ЗАКРАЄВОСТІ ДИПЛОМАТИЧНИХ ОСІБ В ІСТОРІЇ /L'évolution de l'extraterritorialité des personnes diplomatiques dans l'histoire/.

ПАРАГРАФ 4: ДАВНІ ВІКИ.

Секція I. Стан чужинців в давній державі.

Інституція дипломатичних осіб так само стара, як і інституція держави, і знаходиться в безпосередньому звязку з державою.

В залежності від тієї чи іншої фази еволюції /розвитку/, як людської культури взагалі, так і самої інституції дипломатичних осіб з'окрема, в різні часи вона /інституція/ носить різний відбиток -- відбиток тих чи інших рис /рис своєї власної доби/ при однім і тім же загальнім характері -- служби більш-менш на користь держав /народів/ світу...

В давніх віках міжнароднього права в тому розумінні, в якому його знаходимо в часи нових віків і в часи іншої доби, початку найновійших віків /з 1919 року/, не існує, бо тоді /в давніх віках/ ще було для цього відповідних умов в поводженню народів. Греки щосилися із своїми культурними гордощами і всі інші народи звали "варварами". Жиди рахували тільки себе народом, обралим богом. Римляни вірили в свою щасливу зірку і гадали, що тільки вони одні є володарями всього світу...

При такій ситуації стан чужинців в давніх державах був негарний: в давніх віках, -- як каже ДОРАН, - чужинці були без права /LAURENT, Histoire de droit des gens et de relations internationales, Gand, 1850, tome III, Rome, pag. 12/

а тому і "без схорення". Уразка чужинця уважалась за бешкарту... Але була група чужинців, яка знаходилась у вітчизновому стані. Ця група -- представити /посланці/ держави" /Dr. Hans v. Fritsch, Der völkerrechtliche Begriff der Extraterritorialität, Wien, 1917, pag. 10/.

Ще в найдавніших часів посланці в Orient /на Сході/ користуються привілеями /Фрім, ц.м., стор. 5/.

Книга законів Manou перероблена з давньої збірки hindou -- коло VI століття перед Христом, -- помічає ЕД-NEST NYS, -- обійтися таку зasadу: "Той, хто ударить послан-

ця, що назустріч своїй погибелі і своєму руйнуванню" /Ernest Nys, Nic, Le droit international, Paris, 1912, t. II, p. 406/.

Тільки в добах героїчних греки пізнали недоторканність герольдів/так звалися тоді посланці/.

По римському уявленню герольд має таку саму повагу, як князь /Nic, ц.м., стор., 406/.

Секція 2. Тимчасове посланництво / Ambassade temporaire/.

Хоча в давніх віках відносини між державами не мали, як вони мають --скажемо-- в нових віках, правного характеру, тим не менш взаємини між ними /державами/ в більшій чи в меншій ступені існували. Основою для таких взаємин були: війна, заключення миру, торгові та господарські зміни і т.п.

Народи давніх віків посилають до чужих держав своїх заступників, котрі звалися герольдами, якими тоді могли бути, як чоловіки, так і жінки. В числі таких заступників держав ми бачимо нерідко поетів, музиків, артистів... /Dr. Mastný /Мастній/ "Formální právo mezinárodní, v Praze, 1920, t. I, stran 21/.

Такі заступники держави на території чужої держави складають тимчасову /непостійну/ місію, якій була доручена та чи інша спеціальна справа /оголошення війни, заключення миру і т.и./.

Перебування на території держави тимчасової спеціальної місії /mission spéciale/ якоїсь іншої держави носило характер релігійного культу: заступники чужої держави або герольди /посланці/ ставилися під охорону богів і були недоторкані / sacrosancti /. Образа заступників держави рахувалася порушенням релігійного принципу /Мастній, ц.м., т. I, стор. 21/.

Коли така тимчасова місія закінчувала свою спеціальну справу, вона зараз же поверталася до своєї батьківщини.

Акції таких тимчасових спеціальних місій вживають старинні народи Орієнту, греки, римляни.

Секція 3. Римське посланецьке право.

Між різними народами давніх віків найбільшого розвитку досягає посланецьке право взагалі і звязані з ним дипломатичні привилії у давніх римлян.

"Римляни, -- каже ЛОРАН, -- мали міжнародне право під релігійною формою. Чужинець мав охорону від бога" /Лоран, ц.м., том III, стор. 12/.

Які видатні правники давніх віків, римляни торкалися питань не тільки цівільного, але і інших прав, в тому числі міжнародного права взагалі і посланецького зокрема.

Згідно з історичними умовами довгоіснувавшого в давніх віках Риму посланецьке право мало дві фази свого розвитку, а саме: посланецьке право давнішого й пізнішого походження.

А. Фецільне право / *Jus sacrale, Jus fetiale*/.

Посланецьке право давнішого походження знаходиться у звязку з цілою серією війн, заради яким свою спочатку невелику / в територіальних відносинах/ республіку римляни обертають потім у величезну світову державу... В цю добу, в часи поступових завойовань, існує у римлян т.зв. фецільне право. У римлян ми знаходимо інституцію посланців під іменем феталів. До складу інституції феталів входило 20 осіб. Ця інституція -- по переказу -- була встановлена другим римським царем Нумом Помпілієм /716-672 р. перед Христом/.

Фецільним правом звалася "сукупність формул і правил, котрі заховувались на випадок про оголошення і провадження війни і замикання трактатів."

Коли римлянам треба було заключати з іншим народом трактат, останній заключався або на "святій дорозі" /*Via sacra*/, або "у храмі згоди". Іменем римського народу голова /шef/ феталів складав присягу, і тим трактат /договор/ ставав непорушеним. Договори укладалися в публичних скарбницях за допомогою квесторів.

"Сенат та народ вирішували питання про війну... а феталі заховували релігійні церемонії... /Лоран, ц.м., том, III, стор. I3/. Війна рахувалася справедливою, себто, правільно-оголошеною, коли релігійні церемонії були певно виконані феталіми.

Раніше, ніж оголосити війну, сенат посилає феталів, щоби вони домагались певного задоволення.

Фетал на межах народу, до котрого посилались посланці, покривав свою голову матерією з вовни і голосив:

"Почуй, Юлітере, почуйте, мешканці кордону: я герольд римського народу. Я приходжу навантажений справедливою і побожною місією. Хай всікий перевірить мої слова" /Лоран, ц.м., т. III, стор. I6-I7/.

Після оголошення цієї формулі фетал викладає своє побажання... Прикладуючи потім в свідки Юлітера, фетал продовжує:

"Коли ж я, герольд римського народу, порушую закон справедливости і релігії, бажаючи відбукування de ces hommes et de ces choses, не допусти, що я міг знову побачити мою батьківщину" /Лоран, ц.м., том III, стор. I6-I7/.

Коли посланець /magistru/ не діставав задоволення, кликав богів у свідки над безправством неприятеля, про віщо і інформував потім сенат.

Коли проходив 33 днівний термін, феціял іменем сенату і римського народу оголосував війну, кидаючи дротик на неприятельську землю /Горан, ц.м., том II, стор. 16-17/.

B. JUS DOMUM REVOCANDI.

Посланецьке право пізнішого походження звязується з необхідністю упорядкування управи світової римської держави.

"В Римі були посланці, які рахувалися римськими підданими, наслідком того підлягали юрисдикції римських судів. Це були посланці муніципій та провінцій. Вони були в стані, як особи, які в модерній державі мають виконувати урядові функції. Видатний політичний розум римлян пізнав, що добрий стан урядів бажає вилучення /посланців/ з певного порядку державної влади. Тому певні категорії посланців були визнані певні привилії" /Фріш, ц.м., стор.. 9/.

З чого ж складалися ці привилії?

"Римляни надавали провінціальному посланцеві право не пізнавати за свого побуту в Римі компетенції судів -- хай це торкалося цівільного або карного права -- що до давніх кредитів /боргів/ або деліктів або, принаймні, що було дозволено на них відповідати провізорно. Це право звалися *Jus domum revocandi* /Прадье-Фодере, ц.м., т. II, ст. 47-48/. Також мали право ті посли /в Римі/ бути звільненими від певних податків..."

"Спеціальний стан римських посланців /legati/, який подібний закраєвості /l' exterritorialité/ в модерних державах, пояснюється тим же, як і стан закраєвості в державі. Було це наслідком практичної потреби або необхідності зробити незалежними від юрисдикції влади в чужому місці урядові органи" /Фріш, ц.м., стор. 9/.

Ми бачимо, що римляни /як в теорії, так і на практиці/ пішли далі звичків давньовікових держав що-до привиліїв посланців: посланець в Римі був не тільки недоторканним, але -- на закладі *Jus domum revocandi* -- користувався ще деякими доповнюючими правами, а саме: посланець звільнявся від римської юрисдикції: 1/цівільної /від платні боргів/, 2/карної /від відповідальності за делікти/ і 3/фіскальної /від платні певних податків/.

Таким чином становище посланця в Римі займало середній стан поміж станом посланця в давні віки, яким він /посланець/ користувався взагалі в державах тих часів, і становом посланця в часи нових віків.

Інакше кажучи, все римське *Jus domum revocandi* уявляло собою недорозвинену закраєвість, хоча тоді ще й не було такої назви /для визначення імунітетів посланця/; але справа не в назві, а в суті самого історичного з'явлення.

ПАРАГРАФ 5. СЕРЕДНІ ВІКИ.

Секція I. Розвиток посланецького права.

Як же розвивалося посланецьке право в середніх віках?

Після упаду світового римського цісарства на території останнього повстали так звані провінціальні ради. Останні в якості посланців призначали єпископів, які йшли до варварських королів і складали з ними /королями/, ріжні договори /Прадье-Фодере, ц.м., том I, стор.208/.

У другій половині середніх віків осередком політичного життя стає Рим, власно Ватіканський палац Римського папи, котрий /папа/ веде релігійні та дипломатичні взаємини з ріжними народами... В цю добу папами заводяться нові порядки -- до чужих земель посилаються не тимчасові /як було раніш/, а постійні місії /до Французького двору посланці legati, до Бізантійського двору посланці a procuris res/, на чолі яких була духовна особа /головним чином єпископ/, який доручається вести не тільки релігійні, але і політичні справи. /В цей самий час держави ще не вживають послуг постійних дипломатичних місій ; Мастний, ц.м., т.І, стор.21/.

В кінці середніх віків з'являється т.зв. італійська школа дипломатії /Прадье-Фодере, ц.м., том I, стор.12/. На посадах посланців ми бачимо видатних людей того часу, як --наприклад-- знаменитих італійців ХІУ століття: великого поета середніх віків Алігієрі Данте, лірика-гуманіста Франческо Петрарку, поета Джованні Бокачіо.

Секція 2. Привилеї посланців.

"Для інституту закраєвости в середніх віках не було підвалин, -- каже HANS FRISCH, -- бо в певній мірі всі чужинці були в державі екстериторіальними в тому розумінні, що про них правний порядок держави не мав взагалі сили: спочатку чужинці були без усіх прав, пізнійше персональний принцип, згідно з яким вони /чужинці/ приносили з собою право /своє/ батьківщини. Тільки, коли почав панувати територіальний принцип, себ-то, від тієї доби, коли в державі користуються /принципом/ пануючого правного порядку однаково, як піддані, так і чужинці, - тільки від тієї доби могла витворитися закраєвість, як самостійно-правний інститут" /Фріш, ц.м., стор.8-9/.

Що-до привилеїв, якими користувалися посланці, в часи середніх віків /як це було і в часи давніх віків/ посланці рахувалися святыми і користувалися правом недоторканності.

Завдяки літературі середніх віків /див. "Зводоція закраєвости в літературі, середні віки"/, котра /література/ силкувалася дати теорію посланецького права взагалі та посланецьких привилеїв зокрема що-до поводження з посланця-

ми в практиці, повстає давнє правило римського права пі-
знішої доби /див. про це вище/.

ПАРАГРАФ 6. НОВІ ВІКИ.

Секція I. Постійні послаництва /Ambassades permanentes/.

Що-до встановлення постійних послаництв, то -- на дум-
ку КРАУСКЕ / його твір: /Die Entwicklung der ständigen
Diplomatie, 1885/ -- є чотирі теорії: "Одні бачуть прото-
тіни їх у тих уповноважених, які посилали римські союзники
і провінції до вічного міста /Риму/. Другі виводять їх до
апокрізіарій responsales римської курії. Треті роблять
початок постійних місій з конзульського інституту... Автор
/Крауске/ схиляється на користь четвертої теорії, яка ба-
чить в установі постійних дипломатичних органів свідому но-
вину спочатку італійських республік... за ними і монархів
Франції, Іспанії" /Намаровський, ц.м., стор. II2-II3/.

Початок встанови в Європі постійних /дипломатичних/ мі-
сій пристосовують:

а/ одні письменники /як-- наприклад-- Pradier-Fodére /
до утворення /часи Карла У та його сина Людовика XI/ по-
стійних військ в ХУ століттю /1445 року/. "Місії мали зав-
данням, -- помічає PRADIER FODÉRE, -- доглядати воєнні сили
народів для удержання стиків та розвитку взаємного добро-
буту" /Прадье-Фодере, ц.м., том II, стор. 212/.

б/ другі письменники /як --наприклад-- Отон Зіхельман/
до утворення т.зв. сістеми /європейської/ політичної рів-
новаги. Système de l'équilibre politique /коло
1495 року; Зіхельман, ц.м., стор.37/.

Великі історичні події та винаходи ХУ століття дають
нове життя дипломатії... Життя в Європі становиться остиль-
ки складним, що державні влади повинні були посылати до ін-
ших влад своїх репрезентантів або міністрів.

В ХУ століттю Венеціанська республіка перша з європей-
ських держав утворяє постійні послаництва "на широких ро-
зумних основах". Це був значний крок наперед в царині інсті-
туції дипломатичних осіб, який /крок/ дав потім свої пози-
тивні наслідки: за прикладом Венеції ідуть могутні республі-
ліки того часу -- Піза та Флоренція... Італійські республі-
ліки в ті часи мають своїх посланців в Іспанії, Англії, Ні-
меччині і Франції /Прадье-Фодере, ц.м., том I, стор.209/.

За прикладом Італійських республік пішли слідом дер-
жави Західної та Центральної Європи.

В 1589 році у Франції встановляється нова урядова функ-
ція -- функція міністра закордонних справ /Ministre
des Affaires Etrangères/. За Людовика XIII /в XVII сто-
літтю/ міністр Решільє заводить порядок вдережування постій-
ного послаництва при чужих європейських дворах... Пізніше

"Французька дипломатія закриває свої політичні каверзи тою великою світу, чим характеризується дипломатія Людовика XIV" /Прадье-Фодере, ц.м., том II, стор. 13/.

В ХVІІ століттю повстає звичай посыкати до держави обопільно агентів, які рахуються органами їх взаємних комунікацій, щоби мати догляд за політикою дворів монархів, при яких вони /агенти/ були акредітовані... Европейські /державні/ влади становляться під постійний і дійсний догляд дипломатії" /Прадье-Фодере, ц.м., том I, ст. 213/.

Секція 2. Непевний стан дипломатичних осіб.

Хоча в Європі і були встановлені постійні посланництва, але ще не був унормований їх правний стан.

Як справедливо помічає ОТОН ЗІХЕЛЬМАН, в ХУ і до ХVІІ століття принцип закраєвості підлягав на практиці немалим хитанням /Зіхельман, ц.м., стор. 366/.

Для дійсного упорядкування правного стану дипломатичних осіб потрібувалось не мало часу і випадків, які супровадилися відповідними правними прецедентами, які і повели до дальнього розвою дипломатичного права взагалі і дипломатичних "привиліїв" зокрема.

Треба було подумати, -- каже CHARLES OZANAM, -- про охорону чужих заступників /держав/, давши їм відповідні привилії. Для обґрунтування таких привиліїв стали посылатися на правила римського права /Ozanam, L'immunité civile de juridiction des agents diplomatiques, 1912. p.8/.

Хоча в цей час література міжнародного права виставляла свою доктрину про недоторканність і ріжні "привилії" дипломатичних осіб на основі droit des gens, тим не менш місцева державна юрисдикція, посилаючись на національне право, боролася з доктриною письменників про "привилії" чужих дипломатів...

Завдяки такому станові річей, на початку ХVІІ століття починається ціла серія ріжніх правних дипломатичних прецедентів, які вкупі з теорією письменників про закраєвість диплом. осіб постійні підлягали практично виробляти правний стан цих осіб.

Укажемо на деякі важніші правні прецеденти в історії дипломатичних осіб що-до "привиліїв" цих осіб.

В 1608 році дипломатичний заступник Венеції виграв перед французьким судом справу, яку він вів з господарем свого помешкання... Цей прецедент подав королеві Генрихові ІІІ /1589-1610/ привід до встановлення правила, що борги посланця повинні підлягати його /короля/ авторитетові /Озанам, ц.м., стор.10/.

В 1646 році турецький Діван /Державна Рада/ звернувся до англійського посланця з пропозицією, щоби останній повернув назад англійським купцям гроші, які він взяв від них примусово. До цієї справи був замішаний фран-

цузький посланець... Останньому великому візіру, голова турецького уряду, казав, що є нечуваною річчю кликати посланця до суду, бо це порушує не тільки привилей посланця, але і droit des gens /Озанам, ц.м., стор.10-II/.

Вестфальський мир /1648 року/ остаточно затверджує систему постійних дипломатичних посланців між європейськими державами /Прадье-Фодере, ц.м., том I, стор.13/.

Коло половини ХVІІ століття держави Західної Європи посилають своїх дипломатичних заступників до східних країн /Росія, Персія, Сіяк/, котрі тоді рахувалися поза межами цівілізованої сфери /Прадье-Фодере, ц.м., т.І, стор.13/.

В 1657 році в І.глі резидент курфірста бранденбургського /князь, котрий брав участь в обранні німецького цісаря/ був арештований за борги, але британська вища влада негайно звільнила резідента курфірста з під арешту, & на його місце під арешт посадила своїх англійських купців, на прохання котрих був арештований резидент, і судового урядовця, котрий допомагав цим купцям /Озанам, ц.м., стор.12/.

З ХVІІ століття під впливом теорії про дипломатичні імунітети посланців взагалі і з окрема фікції закраєвости /Fiction de l' exterritorialité/ Гуго Гроція, вплив котрого на дипломатичне право був дуже великий, європейські держави /починаючи з Португалії та Голандії/ стали видавать свої законодавчі роспорядження що-до закраєвости дипломатичних осіб і таким чином, йдучи рівнобіжно з теорією цього предмету, практично регулювали стан дипломатичних осіб на території своїх держав.

На протязі ХVІІ- XX століть в різні часи різними державами видаються подібного роду законодавчі роспорядження, котрі остаточно регулюють що-до закраєвости стан дипломатичних осіб /Докладніше про це див. далі/.

Матвіїв, московський посланець в Лондоні, був винесений англійськими купцями 350 лібер штерлінгів. Коли він їхав вулицею, його в присутності судового урядовця, котрий на цей випадок дістав відповідний декрет, стягли з возу і відправили під арешт. Один лорд зломив за Матвіїва кавцію. Ця подія збентежила московського царя, котрий з цього приводу писав листа до англійського двору.

В Лондоні вмішався до цієї справи Corps diplomatique. Англійська верховна глада видела проект біля, котрий стверджував цвільний імунітет посланців. Цей проект біля потім був схвалений англійським парламентом і став /з 1709 року/ законом. На основі цього закону дипломатичні особи не можуть бути арештованими в Англії /Озанам, ц.м., стор.12-13/.

Поссе, шведський посланець, в Прусії за борги сідельникові був затриманий. З приходу цієї події прусський король видає в 1723 році роспорядження, забороняче прусь-

ким суддям взагалі чинити яку-небудь розправу над дипломатичними особами /Озанам, ц.м., стор.15/.

В 1771 році у Франції одному з чужих посланців, котрій багато мав боргів у Парижі, була послана оповістка, що би він з'явився до французького суду... В січню 1772 року Corps diplomatique послав до французького міністра закордонних справ Aiguillon лист такого змісту:

"Тому що посланцям було відомо, що чужому посланцеві було відмовлено видача пасу і був учинений тиск на їх посланців права і привileї засланням повідомлення /оповістки/ на /ім'я/ того-ж таки посланця, чим droit des gens порушено тому, що тим учинена перешкода їх свободи, котру /они/ мають за потребу, щоби віддалитися, коли б обставини того вимагали, они бажають тепер права і справедливості його християнської величності, аби запевнив тіж права та привileї /Озанам, ц.м., стор.17/.

З приводу такої дипломатичної події в Парижі французький міністр закордонних справ Aiguillon заслав до всіх кабінів /держав/ ноту, де дуже ясно виложив основну зasadу "імунітету" посланців /ministres publics/.

Aiguillon між іншим писав:

"Імунітет посланця... ґрунтується на двох прінципах: 1/ гідності репрезентативного характеру, в котрі.. вони більш-менш беруть участь, і 2/ очевистій конвенції, котра виникає з того, що, коли посолець прийнятий, тим самим призані права, котрими звичай, або droit des gens його наділяє. Репрезентативне право дозволяє їм, щоби вони /ambassadeurs/ в певній мірі користувались привileями їх панів /голов держав/. Що торкається очевистої конвенції або -- що є те саме-- droit des gens — вони /посланці/ мають право бажати, щоби нічого не чинилося, що рутило б їх в публичних функціях..."

"Виучення із звичайної юрисдикції, котра власно звється імунітетом, випливає з тієї /див.вище/ двоїстої засади; імунітет не є необмежений, він може бути поширенний тільки так, як аргумент, котрий служить за заклад... /Озанам, ц.м., стор.17/.

Без сумніву, нота Aiguillon 'а виконала корисну для ідеї закраєвости працю: вона в останній четверти ХVIII століття проводила перед істнющими державами загальний практичний знаменник питання в сфері т.зв. "імунітетів".

Коли 11 грудня 1789 р. національні збори Франції дозволили парижській комуні робити трус /rèquisition domiciliaire/ т.зв. привилейованих домів, то граф Mont-
Orgin /французький міністр закордонних справ/ послав голові тих же зборів відношення, у якому питав, чи підлягають трусові помешкання чужоземних посланців.

Національні збори еголосили, що дозвіл парижській комуні робити трус не засягає до droit des gens,

котре встановляє "привілеї посланців /ministres publics /Прадье-Фодере, том II, стор.79/.

Французька революція залишила традиції старого дипломатичного режіму /див.вище про дипломатію Людовика XIV/ і встановила в міжнародних стосунках свободу /Прадье-Фодере, том I, стор.13/.

Наполеон I трохи продовжував методи старої дипломатії, трохи нецеремонно її зменив монархичною формою; але далі він задумав круто повернути супроти дипломатичних "привілеїв".

В 1810 році з ініціативи наполеоновського міністра FOUCHE проєктавалось в адміністраційному порядкові прости декретом Наполеона I знищити у Франції "привілеї" чужих посланців. Було доручено скласти реферат MERLIN у, котрий повинен був зазначити неприємності і останні ілюструвати численними прикладами сорому, котрий походив з імунітету посланців.

MERLIN виготовив реферата з відповідними висновками, котрі Наполеон I вже був погоджувався прийняти...

Тоді D Hauterive виготовив проти-реферата, де вилюжив свою теорію що-до дипломатичних імунітетів. В основу своєї теорії D Hauterive бере ріжницю поміж: I/авторітетом голови держави, який /авторітет/ обмежується територією держави, і 2/гідністю того-ж голови держави, котра /гідність/ всюди, у всіх землях, з повагою визнається всими народами.. D Hauterive дає докази, що без імунітету дипломатичних осіб буди б неможливі вселяні стосунки з іншими народами.

Секретарь державної ради LOCRE подав виклад теорії D HAUTERIVE "французькому деспотові". Останній, прочитавши проти-реферат D HAUTERIVE, більше вже не спокушався зрушувати дипломатичних імунітетів /Прадье-Фодере, ц.м., том II, стор.7/.

Після дегранізації Наполеона I, -- пише PRADIER-FODÉRÉ -- дипломатія французького двору мала головним завданням знову вернутись до порядку рішноваги. З тієї доби її /дипломатії/ завданням було удержувати мир та заохочувати що найбільш торгівлею та промисловістю народи /Прадье-Фодере, ц.м., том I, стор. 14/.

Завдяки праці письменників ріжніх літературних напрямів що-до теорії про закрасівість /див.далі "Еволюція закрасості в літературі, нові віки"/, ріжнім /подібним вищезазначенім/ правним прецедентам в державах та боротьбі самих дипломатичних осіб за права дипломатичних імунітетів, питання закрасості становиться постійно-малу більш певним, змінюється і в XIX столітті остаточно встановляється і держиться міцно.

Мало того.

Привелевований стан дипломатичних осіб становиться якимсь взірцем для інших так званих екстериторіальних осіб /голова держави, римський папа, юрисдикційні консули і т.и./.

В другій половині XIX століття і на початку XX століття з'являється ряд міжнародних конвенцій про встанову нових категорій екстеріоральних осіб /члени певних міжнародних комісій, члени газ'яного міжнародного арбітражного або полюбовного суду /La Cour permanente d'arbitrage de la Haye/, члени міжнародного призового суду/la Cour internationale des prises/котрих стан прирівнюється до стану дипломатичних осіб.

Секція З. Регулювання стану дипломатичних осіб окремими державами /I/ у внутрішньому законодавстві та в міжнародних договорах держав /II/.

"Кожна держава, -- каже HANS FRISCH , -- має про заінте-
ресуваність акредитованого у нього посланця постійний життє-
вий інтерес, бо тільки, коли вона сама визнає чужому послан-
цеві закраєвість, може також вона/держава/ бажати/ІІ/ для
своего заступника на території інших держав "/Фріш, ц.м.,сторін. 64/ .

Законодавчі роспорядження, які стосуються до droit
des gens i міжнародних звичаїв, -- помічає ALPHONSE
HEYKING , -- прямують у всіх цівілізованих державах до згоди,
котра торкається правного стану певних осіб та речей 'Ba-
ron Alphonse de Heyking , Гейкінг- L'exterritorialité Berlin, 1889 , pag. 37-38/ .

"Договорних постанов про дипломатичні привилії між
державами не мається, крім дуже коротких неповних поста-
нов /див.далі/ в деяких міжнародних договорах з державами Сходу, -- пише ОТОН ЭЙХЕЛЬМАН, -- деякі законодавства /див.
далі/ зробили відповідні постанови в своїх судових стату-
тах; в інших -- зазначені привилії практикуються згідно з
судовим звичаєм країни, котрий /звичай/ в таких випадках
посидається на загальні початки міжнародного права або на
"звичайну практику" європейських держав". "Певні вічікви від
платні податків, поборів та мит, що стягаються з осіб...
предбачаються... законодавствами звичайно докладно. Законо-
давства поводяться при вирішенні цих питань тотожними пра-
нципами, і всі визнають т.н. певний мінімум тих диплома-
тичних привиліїв. Але в останньому вони поступають досить
ріжно: то поширюючи, то звужуючи обсяг цих привиліїв, --
з'окрема, -- також відносно кола осіб зі світи та служби по-
сланництва, на котрі розповсюджуються згідно з принятим
звичаєм дипломатичні привилії непідсудності цих осіб ці-
вільним і карним судам. І для цього взаємних міжнародних
згод не вимагалося: I вони не практикувалися /. Ейхельман,
ц.м., стор.366/ .

I. Законодавчі роспорядження окремих держав.
Подамо для ілюстрації найкоротшу схему про законодавчі ро-

порядження де/~~котрих~~ держав /предмет закраєвости, час,
держава/ що-до закраєвости дипломатичних осіб.

A. Недоторканність особи.

Законодавчі роспорядження

В XIX століттю: I/бувшої Росії, 2/бувшого Німецького ці-
сарства, 3/ Франції та 4/ різних європейських держав.

B. Закраєвість /L'exterritorialité/:

a/ послаця /ministre public/:

aa/ Недоторканність послацького готелю

Законодавчі роспорядження

В XIX століттю: I/Бувшої Німецької конфедерації, 2/був-
шої Росії.

бб/ Звільнення від юрисдикції:

aaa/ цівільної:

Законодавчі роспорядження

В XVII століттю: I/Португалії, 2/Голандії,

В XVIII століттю: I/Данії, 2/Англії, 3/Пруссії, 4/Еспанії,
5/Франції, 6/Німецького Римського Цісарства, 7/ З'єднаних
Держав Північної Америки, 8/Австрії,

В XIX століттю: I/Німецької конфедерації /Франкфурт/, 2/Сакс-
онії, 3/Саксен-Мейнінгену, 4/Саксен-Альтенбургу, 5/Німець-
кого цісарства, 6/республіки Гаїті, 7/бувшої Росії /Гей-
кінг, ц.м., стор. 89-99/.

В XX століттю: Чехо-Словаччини /Zahraniční politika Praha,
1922, sešit 23; Věstník ministerstva zahraničních věcí ČSR,
1922, číslo 9-10/.

ббб/ карноу:

Законодавчі роспорядження

В XVII століттю: I/Португалії;

В XVIII століттю: I/Франції, 2/Голандії, 3/Австрії, 4/Пру-
ссії, 5/Саксонії, 6/Саксен-Мейнінгену, 7/Швеції, 8/Німець-
кого цісарства, 9/Англії, 10/ З'єднаних Держав Північної
Америки, 11/ Еспанії, 12/Баварії, 13/республіки Гаїті, 14/
бувшої Росії /Гейкінг, ц.м., стор. 102-104; Прадье-Фодере,
ц.м., том I, стор. 208/.

В XX століттю: Чехо-Словаччини /Zahraniční politika Praha,
1922, sešit 23; Věstník ministerstva zahraničních věcí ČSR,
1922, číslo 9-10/.

ввв/ скарбовоу:

Законодавчі роспорядження

В XVII століттю: Німецького римського цісарства;

В XVIII століттю: I/Швеції, 2/Франції, 3/Голандії, 4/Данії,
5/Пруссії, 6/Еспанії, 7/Німецької конфедерації, 8/Австрії,
9/ Німецького цісарства, 10/Англії, 11/бувшої Росії /Гей-
кінг, ц.м., стор. 113-119/.

В XX століттю: Чехо-Словаччини /Zahraniční politika Praha,
1922, sešit 23; Věstník ministerstva zahraničních věcí ČSR,
1922 číslo 9-10/.

ггг/церковної:

Законодавчі роспорядження

В XVII століттю: Данії,

В XVIII століттю: Швеції /Прадье-Фодере, ц.м., том I, стор.267/.

б/ службового персоналу послаця /La suite-le personnel de la légation officielle et non-officielle/ про недоторканність та закраєвість.

Законодавчі роспорядження

В XVII століттю: 1/Португалії, 2/Голандії;

В XVIII століттю: 1/Данії, 2/Англії, 3/ 3'єднаних держав Північної Америки, 4/Німецької конфедерації, 5/Австрії, 6/Франції, 7/Прусії, 8/Німецького цісарства, 9/бувшої Росії /Гейкінг, ц.м., стор. 67 - 70/.

В XX століттю: Чехо-словаччини /Zahraniční politika, Praha 1922. sešit 23; věstník ministerstva zahraničních věcí ČSR, 1922. číslo 9-10/.

Зміст тільки що зазначеніх роспоряджень окремих держав ми подаємо детально у другій частині цієї дісертації /Окремі виняткові права дипломатичних осіб/ в кінці розгляду кожного дипломатичного імунітету.

II. Міжнародні трактати держав.

Крім того, про звільнення дипломатичних осіб з цівільної та карної юрисдикції говорять слідуючі міжнародні трактати:

- 1/ Між Англією та конфедерацією Перу-Болівії /артикул II/ від 5 липня.....I837,
2/ " Англією та Перу /артикул II/ від 10 квітня....I850,
3/ " Бельгією та Перу /артикул 23/ від 16 травня....I850,
4/ " З'єднаними державами Північної Америки та Перу..../артикул 34/ від 26 липня....I851,
5/ " Німеччиною та Японією /артикул 2/ від 20 лютого....I863,
6/ " Німеччиною та Мексикою /артикул 21/, від 28 серпня....I869,
7/ " Німеччиною та Персією від 16 червня....I873,
8/ " Німеччиною та Кореєю /артикул 2, №4/ від 26 листопаду...I883
/Гейкінг, ц.м., стор. 99-I00/.

"В трактатах з "налівцівілізованими" державами послацям обох сторін формально застерігається "привилії", при чому або просто посилаються на основні принципи міжнародного права або дають окремі виїмки. Так, наприклад,

артик. З п.І трактату німецького штного союзу з Китаєм голосить: "Дипломатичні агенти, як Прусиї, так і Китая, повинні в місці свого перебування користуватися правами та привілеями, котрі надаються їм міжнародним правом. Іх особи, родина, дім та листування повинні бути недоторканні". X/

Про взаємне вживання дипломатичними особами імунітетів на основі *droit des gens* говорять слідуючі трактати про дружбу / *traités d'amitié*/:

1/бувшої Росії з Персією від 10/22 лютого.....	1828	р.
2/Францією та Китаєм від 27 липня.....	1858	"
3/бувшою Росією та Китаєм від I/13 червня.....	1858	"
4/Німеччиною та Китаєм від 2 вересня.....	1861	"
5/Німеччиною та Сіямом від 7 лютого.....	1862	"
6/Німеччиною та Персією "II червня.....	1873	"
7/З'єднаними Державами Північної Америки та Мадагаскаром від 13 травня.....	1881	"
8/Німеччиною та Кореєю від 28 листопада.....	1883	"
9/був.Росією та Кореєю від 25 червня.....	1884	"
10/Німеччиною та Занзібаром від 20 грудня.....	1885	"
II/Німеччиною та Мароко від I липня.....	1890	"
I2/був.Росією та Занзібаром від I2/24 серпня.....	1896	"
I3/ був.Росією та Сіяном від II/23 червня.....	1899	"

/Тейкінг, ц.м., стор. 100 Франц Лист, Міжнародное право.. Рига, 1923, стрan. 7/.

ПАРАГРАФ 7. НАЙНОВІЙШІ ВІКИ / з 1919 року/.

Також, як і інші віки, найновійші віки пекуються про привелеваний стан дипломатичних осіб.

Ці віки висувають нові категорії т.зв. екстериторіальних осіб, стан яких в тому разі, коли вони виконують свої обовязки, прирівнюється до стану дипломатичних осіб.

До таких категорій осіб належать:

- I/ Члени та службовий персонал Діги Нації / *Traité de paix entre les Puissances alliées et associées et l'Allemagne et le Protocole signé à Versailles, le 28 Juin 1919; Pacte de la Société des Nations, article 7, page 18/.*
- 2/ Члени постійної палати міжнародного суду / *Membres de la Cour permanente de justice internationale; Société des Nations - Journal officiel, 1920, Genève/.*
- 3/ des membres des tribunaux arbitraux mixtes institués pour les traités de paix de 1919-1920 / *Fauchille, c.1., tome I, troisième partie, page 61/.*

X/ Проф. Франц Лист /перевод проф. Грабаря/, Міжнародное право в систематическом изложении, Рига, 1923, стр. 161.

Р О З Д І Л Б.

ЕВОЛЮЦІЯ ЗАКРАЄВОСТИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ОСІБ В ЛІТЕРАТУРІ.

ПАРАГРАФ 8. ДАВНІ ВІКИ.

Секція I. Еволюційний шлях розвитку закраєвости в літературі взагалі.

Повторюючи вираз БОНФІСА / *terme exterritorialité article 693/* ФОШІЛ каже: "Cette fiction/une fiction d'exterritorialité/ est inutile,vague,fausse et peignant dangereuse/Fauchille,c.1.,tome I.,troisième partie,pages 63-64/.

В наш час треба говорити не про "inutile,vague,fausse... et dangereuse" фікції закраєвости дипломатичних осіб, як про це говорять Бонфіс і Фошіл, але про ті фази історичного розвитку /еволюції/, якими пройшла фікція закраєвости дипломатичних осіб. Сучасна наука міжнародного права вимагає, щоби наукова розвідка йшла по шляху розвиткового або еволюційного методу, який тільки один може виставити те чи інше історичне з'явіще в правільному ясному /науковому/ світлі.

Що-до правничої /юридичної/ конструкції закраєвости /ex territorialis/ ,-- каже HANS FRISCH ,-- стоять днесь проти себе різні теорії; про жадну з них не можна говорити, щоби була безумовно пануючою /Фріш, ц.м., стор.19/.

Але -- помітимо-- теорії, про котрі каже вищезазначений письменник /про це докладніше буде річ далі/ знаходяться в минулому. Одна теорія розвивалася з другої, старі теорії віджили свій вік, і тепер маємо пануючу реальну теорію, котра дивиться на справу суті закраєвости реальними очима дійсності. Ясно: про якісь "різні теорії" тепер не може бути мови!

В нашу добу мова може бути не про "різні теорії", як це говорить HANS FRISCH , але про той на протязі цілих століть еволюційний шлях розвитку, котрим поступово йшла закраєвість в міжнародному письменстві.

Ось на цей еволюційний шлях розвитку в літературі закраєвости ми звертаємо свою увагу.

Термін "закраєвість" /1/ в *exterritorialité/* в дипломатичному праві належить до категорії таких правничих термінів взагалі, котрі, подібно деяким правничим термінам -- скажемо - державного права, як -- наприклад -- "держава"/Prof. Dr. Jiří Jelínek, Všeobecná Státověda, v Praze, 1906/, "парламент" /Проф. Максим Ковалевский, Конституционное право, Петербург, 1907/ і т.п., перетерпівають на протязі століть свою історичну еволюцію згідно з тим, який зміст вкладається людьми різних діб в ці терміни.

У своїому історичному процесі еволюції розуміння закраєвості

евості знаходиться в кісному звязкові з другим близьким йому розумінням недоторканності дипломатичних осіб, яко представників держав на чужині. А тому, викладаючи процес еволюції закрасвости, ми повинні зачишити і питання про недоторканність остільки, оскільки цього вимагає розуміння закрасвости.

Робимо короткий виклад процесу еволюції закрасвости в літературі з давніх віків до наших днів.

Секція 2. Недоторканність дипломатичних осіб в Греції та Римі.

"В Греції та Римі стан посланців був загально-відомим, на що указують давні письменники.

Про особу Popilius a., римського посланця в Сирії, ЦІЦЕРОН, відомий римський письменник -оратор /105-45 до Христа/ писав: *Senatus enim faciem secum attulerat, auctoritatem populi Romani /він привіз з собою обличчя римського сенату і авторитет римського народу/ Ciceron, Philipiques, VIII. 8/.*

Про визнання стану посланців говорять: Лівій /59 до Христа - 17 по Христу/, Тацит /54 -136 по Христу/.

Недоторканність органів держави в чужині є факт, котрий давніми письменниками цітується і пояснюється /Фріш, ц.м., стор.6/.

Хто порушує норму недоторканності посланця, той рахується, як той, хто йде супроти богів.

УЛЬПІАН каже: хто посланця вдарив, той був караний, як той, що дозволив собі вжити публічно силу.

Хто дає посланцеві удар, -твірдить ПОМІОНІЙ / у II віці по Христу/, -- той рахується, як зламач *jurisgentium*, і зламач мав бути виданий народові посланця.

ПАРАГРАФ 9. СЕРЕДНІ ВІКИ.

Секція I. Загальний стан що-до привилей в чужинців.

Що таке закрасвість?

Закрасвість є сума привилей, котрими користуються з числа чужинців певні особи.

Привилей для середніх віків взагалі не є якоюсь новиною.

На протязі середніх віків на практиці дістались привилей чужинецькі особи, котрі належать до певного кола, як -- наприклад -- студенти, прочани, купці.

При такому загальному стані речей, очевидно, не могли забути /ні на практиці, ні в теорії/ про стан осіб чужих посланців держав взагалі та їх привилей зокрема.

Секція 2. Дігести.

Літературним звязком минулого часу /давніх віків/ з часом

новим /середні віки/ Суми дігести, котрі -- між іншим-- торкаються і питання про посланецькі привилей.

Коли хтось ударить неприятельського посланця, -- пішутъ дігести, -- то такий акт вважається, яко виконаний проти *juris gentium* тому, що посланець рахується недоторканним; а тому, коли посланець якогось народу знаходиться у нас, коли має бути виголошена війна проти того народу, вони /посланці/ зостаються вільними... Також QUINTILIAN NUCIAS, звичайно, відповідав, що той, хто ударив посланця, має бути виданий неприятелю, до котрого цей посланець належить/ *Digest. liv. L, tit. VII. De legationibus, l, 17/*.

Із чимо, що за допомогою дігестів правило давніх віків про недоторканість посланця увіходить до середніх віків.

Секція 3. Коран.

Коран /Мого привів до системи каліф АБУ-БЕКР /573-634/ уміщає в собі правило що-до поводження з чужими посланцями; це правило голосить, що "з посланцями треба тільки добре проводитися" /Hic, ц.м., том II, стор., 406/.

Секція 4. *Decretum Gratiani* /каноничний твір XII століття/.

Каноничне право / *Droit canonique, droit ecclésiastique* / обороняє посланця за допомогою *l'excommunication ecclésiastique* себ-то, вилуки з церкви /Ernest Nys, c. l., t. II., p. 406/.

Секція 5. Літературні напрямки письменників що-до посланецького права взагалі та посланецьких привилей з'окрема.

"Питання про імунітет цівільної та карної юрисдікції, -- каже ERNEST NYS, -- підіймається вже письменниками середніх віків, котрі констатують існування привилей /посланців/ і шукають їх пояснення /Hic, ц.м., том II, стор. 409/.

Як же відноситься середньовікові письменники до питання посланецького права взагалі та посланецьких імунітетів з'окрема? Про це маємо розірвки письменників нових віків, як --наприклад-- Nys а, Нгарар ia.

Для вирішення цих проблем письменники йдуть різними напрямками.

Головних напрямків було два, а саме:

А/ Перший напрямок мав загальний характер: він шукав ґрунту, на котрий могло б опертися посланецьке право взагалі. Його предметом був загальний стан чужих посланців.

Б/ Другий напрямок мав спеціальний характер: він шукав ґрунту, на котрий могли б опертися посланецькі привилеї. Його предметом були привилеї посланців.

Другий напрямок поділяємо на дві течії, а саме: а/стачу течіб та б/нову течію.

А. Перший напрямок в літературі середніх віків.

Деякі письменники силиються пояснити значення чужоземного посланця взагалі. Укажимо, наприклад, на Bernard'a du Rosier. Bernard du Rosier твердив, що існує союз /alliance/, на основі якого людське покоління оголошує права кожному народові і кожній державі, щоби усунути перешкоди та суперечки і корисно служити всім. Він указує на мірі, завдяки яким посланці могли б виконувати свою місію без перешкоди у всіх царствах, як на суходолі, так і на морі. Не заховувати ж цього, значить /після ROSIER/ порушувати союз роду людського і право всіх народів, значить, діяти супроти громадських справ, діяти супроти права та розуму /Hic, ц.м., том II, стор.408/.

Б. Другий напрямок в тій же літературі.

Як вже було сказано, другий напрямок є підподілля: на дві течії: стару, котра мала своє джерело в давніх віках, і нову, котра народжується в часи середніх віків.

Розглянемо обидві ці течії.

а/ Деякі письменники придернуються правил давнього римського права, що до привileїв чужих посланців.

СУДІР СІВІЛЬСЬКИЙ /VII століття/ говорить про релігійні обовязки /obligation religieuse/ не чинити посланцям насильства, тому що вони належать до *jurisgentium Jus gentium est legatorum non violandorum religio* /Hic, ц.м., том II, стор.408/.

Від XII та XIV століття доктрина визначає, що він /посланець/ не може бути покликаний до суду за те, що він не виконав того, що він зобовязався зробити, ще не бувши посланцем /Hic, ц.м., том II, стор. 409/.

Що до актів, виконаних перед призначенням на посаду посланця, прикладають посланцям правила римського права, /règles du droit romain/ /Hic, ц.м., том II, стор.410/.

Деякі письменники звертають увагу на недоторканність посланців і це останню силкуються пристосувати до часів середніх віків, керуючися християнським світоглядом. Недоторканність ці письменники силкуються оборонити і пояснити...

б/ Нова течія в літературі середніх віків йде далі письменників старої течії. Письменники нової течії силкуються докладно з'ясувати привileї чужоземного посланця.

З числа письменників нової течії можна узнати на Barbaro.

Егмілакo Barbaro, письменник XV століття, рекомендує посланцеві, щоби ніколи не забував, що він є посланець, а не шпигун. На думку BARBARO про акти, які виконані /посланцем/ перед тим, як він дістав своє призначення, існує цівільний та кримінальний імунітет. Посланець не може бути покликаний до суду

за те, що він не платить боргів; ін не відповідає за злочинні цілікти, не може бути предметом репресалій, котрі мають метою відшкодування /Hic, ц.м., том II, стор.410/.

Про підсудність посланців в справах цівільних на протязі IX /посланецького/ уряду, думки письменників середніх віків розходяться: I/одні з них кажуть, що посланці мають підлягати судам землі, де вони /посланці/ акредітовані; 2/другі стоять на тому, щоби їх /посланців/ судили суди їх власної землі /Hic, ц.м., том II, стор.410/.

Що-дс кримінальних справ учені правники /jurisconsultes/ стверджують компетенцію того місця, де стала провина Hic, ц.м., том II, стор.410/.

ПАРАГРАФ 10. НОВІ ВІНИ.

Секція I. Письменники-попередники Гуго Гроція.

.. Встанова постійного посланництва в Європі.

Раніше, ніж розглядати літературу початку нових віків до часів Гроція, треба спинитися на пікавім з'явищі в Європі щодо нового характеру самих послаництв в нових віках.

На самому початкові нових віків ми бачимо, що майже по всій Європі встановляться нові порядки -- при чужих дворах європейські держави встановлюють постійні послаництва /ambassades permanentes/, чого не було ні в часи давніх, ні в часи середніх віків.

І це утворяється у звязку з тими про оборону "союзами-аліансами", котрі європейські держави з того часу майже регулярно замрючали в відповідних комбінаціях, що звалося системою /європейською/ політичної рівноваги, *système de l'équilibre politique* /Эйхельман, ц.м., стор. 27/.

В нових віках життя, як в самій державі, так і поза її межами, стає складнішим, ніж воно було в попередніх віках.

Ця складність позадержавного життя зараз-же відбувається на позадержавних зносинах між собою держав у вигляді встановлення всіх постійних послаництв.

Чужі посланці займають незадаром місце найповажніших органів держави і ім /посланцям/ доводиться відогравати важну роль при встанові державами взаємовідносин.

Чужі посланці стають в центрі політичної уваги, як політиків-практиків, так -- юсібно -- політиків-теоретиків.

При такому стану речей стає ясним, що питання про посланицькі імунітети -- їх зміст, обсяг та умники -- /про що, як ми бачили, турбувалися письменники ще в середніх віках/ починно було обсягти новітні сфери Європи, тим паче, що це питання не було ще остаточно вирішено: як ми бачили, письменники середніх віків не могли не тільки задовільняючи вирішити це питання, але не могли навіть виставити якоїсь певної абсолютної тези що-до вищезазначених посланецьких імуні-

тетів.

Б. Літературна спадщина середніх віків.

Ми бачили, що письменники кінця середніх віків що-до цівільних справ посланця поділилися на дві групи: а/одна група письменників підпорядковувала посланця судам тієї держави, яка приймає посланця; б/друга група письменників стояла за те, щоби їх /посланців/ судили суди своєї держави... Що-до кримінальних справ посланців учени правники того часу ухвалювали компетенцію того місця, де сталась провинна.

Така була та літературна спадщина, которую середні віки залишили новим вікам.

В. Літературні напрямки письменників-попередників Гроція.

Що-до літератури нових віків по питанню посланицьких імунітетів -- не в приклад давнім та середнім вікам-- ця література є богата своїм змістом і цікава своїми провідними ідеями. Література нових віків вищає в собі докладну розробку питання про закраєвість дипломатичних осіб.

Письменників нових віків, які торкаються вищезазначеного питання про закраєвість, ми поділяємо на дві групи, а саме:

І/ письменники - попередники Гуго Гроція,

2/ Гуго Гроцій та літературні напрямки після нього.

Розглянемо учення письменників-попередників Гроція.

В літературі початку нових віків /з часи до Гроція/ ми спостерігаємо три літературних напрямки, а саме:

а/ старий напрямок,

б/ новий напрямок,

в/ середній напрямок.

а/ Старий літературний напрямок.

CONRAD BRAUN учив, що посланець підлягає цівільним та кримінальним судам того князя, при котрім він акредітований, за всі акти на протязі свого послування.

Braun гадає, що, коли не припустити цієї /мого/ думки, то це значить дати посланцеві можливість припускати де-лікти^{Браун}. De legationibus livri quinque, libr.IV, Chap.VI

DOMINIQUE VAN ARUM , професор у Бідні /на початку ХVІІ століття/ учив, що коли посланець учинить щось, що вимагає кари, припустить де-лікт, він стає підлеглим судам того князя, до котрого він був посланий /Hic, ц.м., том II, стор. 415/.

Як бачимо, обидва ці письменники нічого нового не висловлюють, йдучи слідом за більшістю письменників середніх віків.

б/Новий літературний напрямок та наукові тенденції того часу.

Новим напрямком йде PIERRE AYRAULD /ХVІ століття/. Як і Ermolao Barbaro, письменник середніх віків /див. ви-

ще/, Augrauld визначається поміж письменниками початку нових віків своїми новими орігінальними думками що-до привileїв чужих посланців взагалі. Augrauld працює над посланницьким правом в добі 1573-1578 рок. Він учить, що посланцям належить: 1/ публичне поваження з забезпекою, що вони не будуть зневажатись ані чином, ані словом; 2/ що не можливо нічого виконувати, а ні придбати супроти чужого посланця і 3/ що посланець не може бути покликаний й перед правосуддям про злочин, якого допустить у тих, у котрих акредітований /Nic, ц.м., том II, стор. 4II/.

Які ж Augrauld виставляє аргументи свого уччення?

Поміж цими аргументами ми знаходимо думку, котра згожає до думки Egmonta Barbagо /див.вище/. Augrauld своє уччення підpirає, посилаючись на необхідність проводити між людьми мир і --наслідком того-- мати агентів, котрі, маючи спокій та забезпеченість, могли б вести переговори.

З інших аргументів Augrauld посилається на той факт, що військові закони приписують посланцеві майже релігійний характер /Nic, ц.м., том II, стор.4II/.

Нові по тому часі принципи, котрі виголосив Augrauld, були потім покладені в основу т.зв. "незалежності" посланця від влади, але в добу їх /принципів/ народження були ще сильними старі погляди на стан посланців взагалі.

"В політиці та релігійних заколотах XVI століття, --каже ERNEST NYS , -сталися речі, котрі викликали увагу теоретиків посланецького права... Вже тим, що була загальними непевними термінами привелено вона ситуація посланця /*ministre public* / ... і характер *sacré* ", у котрій посланець був приодягнутим, викликало небезпеку для влади, котра їх приймала... Коли не хотіли поступатися згідно з законодавчими актами, ухилялися до методу... консультації правників /à la consultation de juristes/. В визначних випадках настали дебати. З наукового погляду з'являється дві тенденції. По одній тенденції імунітет був обмежений; обмежили його, указуючи на легітімність цівільної і кримінальної юрисдикції. Згідно з другою тенденцією, де даші, тим більш визнавались привileї; /уявлення/ фікції закраєвости /la fiction de l'exterritorialité/ звільняло посланця від суду тієї землі, де він мешкав /виконував свої дипломатичні доручення: Nic, ц.м., том II, стор. 4I2/.

Бачимо, що теорія Pierre Augrauld а і практика влад держав, у котрих перебували чужі посланці, були якби двома ворожими таборами що-до посланецьких імунітетів.

в/ Середній літературний напрямок, який доводив до згоди суперечні думки.

Треба було якось вийти з того тупця, куди силом річей були загнані ідейно і практично посланецькі імунітети. Інакше, кажучи, треба було знайти аристотелевську золоту середину, котра могла б довести до згоди теорію Augrauld а з х/при якій він акредітований

практикою в'ял тодішніх держав. Це і було виконано Alberic'ом Gentilius'ом.

GENTILIUS /1551-1608/, професор в Оксфорді /його твір "De legationibus" 1585 / учив, що з правного боку чужі посланці підлягають місцевій /цівільний і карній/ юрисдикції за договори, заключені на протязі послування; але /з політичного боку/ краче вилучати їх /посланців/ з місцевої примусової юрисдикції, залишати їх в покої.

Gentilius в питанні про посланецькі імунітети розріжняв два боки --правний та політичний, що мало поважне значення для еволюції закраєвости в тому резумінні, що воне остаточно розкривало природу дипломатичних імунітетів.

"Доктрина Gentilius'a та NOTMAN'a /він одночасово з Gentilius'ом виступав в такому ж саме дусі, як і Gentilius/, -- каже ERNEST NYS, -- в ціlosti звільнювала посланців від примусової юрисдикції /Hic, ц.м., том II, стор. 414/.

В такому ж напрямку була оголошена в 1606 році в Страсбургу анонімна дісертація /"Quaestio vertas et nova an legatum adversus principem vélrem publicam ad quam missus est, dilinquentum salvo jure gentium capere, retinere ac pincere liceat"/.

Автор дісертації держався такої ж золотої середини, як і Gentilius; він твердив, що можна карати посланця, котрий провинився супроти князя, у котрого був акредитований; але він /автор анонімної дісертації/ рекомендував бути розсудливим і уживати розважності.

г/ Два боки /правний та політичний/ питання про посланецькі імунітети.

Як вже ми помітили вище, в питанні про імунітети посланців було два боки: один правний бік /він указував на територіальний принцип, згідно которому всі особи і речі на території держави підлягають суверенітетові держави/; другий політичний бік /він торкається імунітетів, котрі надаються чужинецьким посланцям, щоби ухилитися вселяких непорозумінь між посланцем та державою, яка його прийняла/.

І ось на початку ХVII століття /перед появою теорії Гуго Гроція про функцію закраєвости/ що до останньої /закраєвости/ утворяється в літературі така ситуація:

" В питанні про незалежність /посланців/, котра вела до питання імунітетів цівільної та карної юрисдикції, -- помічає ERNEST NYS, -- письменники висловлювалися на користь компетенції судів тієї землі, де посланець акредитований. Дуже рідкі були прихильники повного імунітету; також небагато було прихильників *en matière criminelle*". /Hic, ц.м., том II, стор. 415/.

Такий стан думок примусив ГУГО ГРОЦІЯ /1583-1645/ ста-

ти на бік меншості письменників /вони йшли за життєвими вимогами - потребами в певних посланецьких імунітетах/ і ствердити абсолютну тезу про вилучення чужих посланців з цівільної та карної юрисдикції держави, яка їх /посланців/ прийняла.

Секція 2. Гуго Гроцій та літературні напрямки після його.

В 1625 році вийшов знаменитий твір голандського правника ГУГО ГРОЦІЯ: "De jure belli ac pacis libri tres in quibus jus naturale et gentium, item juris publici, praecipue explicatur".

В книзі II, розділ XVIII, § 4, артикул.5 про закраєвість *l'exterritorialité* висловлюється так: "Quare omnino ita censeo, placuisse gentibus ut communis mos qui quemvis in alieno territorio existentem eius loci territorio subjicit, exceptionem pateretur in legatis ita ut qui sicut fictione quadam habentur pro personis mittentium senatus faciem secum attulerat auctoritatem rei publicae ait de legato quodam M. Tullius, ita etiam fictione simili ut constituerentur QUASI EXTRATERRITORIUM, unde et jure civili populi, apud quen vivunt, non tenentur".

В основу незалежності посланця ГУГО ГРОЦІЯ кладе фікцію закраєвости */fiction de l'exterritorialité/*, на підставі якої посол у своєму стану вважається немов-би поза територією *"/quasi extra territorium/"* тієї держави, де він виконував свої дипломатичні функції.

Принцип про фікцію закраєвости Гроція було рішучим і мотивованим вирішенням того неодвізного і живого питання, яким на протязі століть цікавилися не тільки письменники, але і керовники держав, і яке дало новий стимул до категоричного реального його вирішення...

Своїм ученнем про фікцію закраєвости Гуго Гроцій кладе початок для докладнішої та поважної розробки в міжнародній літературі питання про закраєвість в часи нових віків. І в цьому спочиває його */Гроція/*, як письменника, значення що-до дальшої еволюції закраєвости.

"В нашу добу, -- писав ULRIC HUBER в 1689 році, -- питання про послів стало предметом різних теоретичних думок і в практиці вирішувалось різним способом; але врешті способ погляду Grotius, а набув переваги: *praevaluit tandem sententia Grotii*" */Hic, ц.м., том II, стор. 415/*.

В *"De jure belli ac pacis libri tres"* -- каже ERNEST NYS, -- Hugues Grotius виложив свою думку коротким способом. Ця думка про фікцію закраєвости посланця швидко набула переваги. Супроти неї думки боролися у всіх дебатах. Деякі письменники її думку цілком відкидали, інші тільки

частково припускали. В головних рисах вона /думка/ досягнула більшості згоди, і з нею повстала нова фаза для історії посланецького права... /Nic, ц.м., том II, стор.415/. Від доби публікації писання Гуго Гроція питання про незалежність посланця стало предметом численних писань; пізніше з'єднувалося з питанням недоторканності, потім цілком вільно було студійовано в академичних дисертаціях, в мемуарах, в книгах, присвячених поважним питанням, в загальних писаннях *droit des gens*. Утворилася "расна література" /Nic, ц.м., том II, стор.429/.

І ось-що торкається це, дійсно, "расної літератури"- треба сказати, що письменники шукали істини про закраєвість посланців; вони пішли по різних напрямках...

HANS FRISCH всіх після Гроція письменників поділяє на дві групи: одна йде за Гроцієм /визнає фікцію закраєвості/, друга йде супроти Гроція /відкидає фікцію закраєвості/. ФОШІЛ каже: "Ця сікція /закраєвости/ прийнята з більшим чи меншим обсягом Гроцієм, Геалем, Г.Ф.Мартенсом, Гефтером, Ф.Мартенсом, Трагер-Твісом, Гвітоном і т.д. Вона /фікція закраєвости/ відкинута Блунчлі, Карназ-Анзі і Геком, Пінгейро-Ферейрою, Правье-Фодере і т.д./ Fauchille, c.1., tome I, trois. partie, pag.63/.

Але з також коротким і нейским поділом письменників що-до фікції закраєвости посланця, як це роблять Фріш /1917/ і Фошіл /1926/ не можливо погодитися.

Цей поділ вже дуже загальний і не вияснює-хоча б в головних рисах-суті напрямків думки письменників щодо основної думки Гроція про фікцію закраєвости.

Є кращий -- більш певний-- поділ думок письменників після Гроція що-до уччення про фікцію закраєвости; це поділ ALPHONSE A HEYKING A.

Не в систему Alphonse'a Heyking'a треба внести по-правки, і-тому-що розвідка його була надрукована в 1889 році-- посуртний додаток про напрями літератури від часів видання книги Heyking'a до наших днів.

На протязі більш трьох століть /1625-1931 рої./ питання про закраєвість дипломатичних осіб викликало жваві, змістовні й цікаві в літературі дискусії...

При розгляді літератури з часів Гроція до наших днів за вихідну точку ми беремо фікцію закраєвости Гроція і відношення до неї письменників...

І ось з цеї вихідної точки всіх письменників з часів Гроція до нашої доби ми поділяємо на чотири окремі літературні напрямки, а саме: 1/позитивний напрямок /він стоїть на боці фікції закраєвости/, 2/негативний напрямок /він йде супроти фікції закраєвости/, 3/реальний напрямок /він дивиться на закраєвість з реального/погляду дійсності/, 4/напрямок інститута міжнародного права /він подає тези про дипломатичні імунітети, як науково перевірені істини/.

А. Позитивний літературний напрямок.

Письменників цього напрямку поділяємо на дві групи.
а/Перша група письменників позитивного напрямку.

Ця група письменників, йдучи слідом за ученнем Гуго Гроція, придержується розуміння фікції закраєвости, гадаючи, що дипломатична особа, яка користується /дипломатичним/ імунітетом і сидить *de facto* на чужій землі, не може вважатись *de jure* за особу, яка не залишила землі своєї держави.

До першої групи письменників належать: Гуго Гроцій, Cornelius Bynkershoek, Charles Martens, Calvo та інші.

Зупинимося на учення деяких письменників першої групи.

"Гадаю, -- каже Grotius, -- що з улюблених народами звичаю підлягати законам того місця, котре знаходитьсь на землі другого, треба припустити для посланця виїмку, і що /1/ наслідком фікції вони /посланці/ повинні вважатись за особу того, хто їх посидає... /2/ наслідком подібної фікції, щоби /вони/ вважались за таких, що вони неначе б на тій землі не знаходились: і /3/ наслідком цього вони /посланці/ не підлягають цівільним законам держави, де виконують свою службу.

Закраєвість /l'exterritorialité/ так, як її розуміли в минулості, -- каже PRADIER -FODÉRE, -- була фікцією, котра полягала в тому, що посланець мав вважатись так, неначе б сидів постійно в тій землі, з котрої прийшов, і наслідком того неначе б сидів поза межами території держави, куди був посланий... З цієї фікції довго виводилася, яко її законний вислідок, теза непідлегlosti імунітету дипломатичних агентів місцевій юрисдикції /Прадье-Фодере, ц.м., том II, стор.47/.

Учення про фікцію закраєвости мало значний вплив, як в теорії дипломатичного права /складної частини права міжнародного/, так і в дійсній практиці держав, де були акредітовані чужеземні посланці, що-до "привилей" посланців в державі.

"Теорія фікції, -- помічає HASN FRISCH, -- була в XVI та XVII століттю до певної міри поясненою. Привилей по-сланців були тоді дуже численні і обсяглі; посланець був, яко alter ego монарха, котрого він мав репрезентувати; він мусів також виступати, як голова держави. На його особу і оконолицю держава, котра приймала... не сміла зважитися, коли не хотіла порушити добрих стосунків з державою посланця. Цей привилей юридично і політично цілком ненормальний стан по-сланця... мусив фактично викликати враження, що послаництво творить державу в державі... що держава по-сланця тут має в певній мірі якусь колонію своїх власних підданих, котрі не знаходяться під "jus quarteriorum" /Фріш, ц.м., стор. 19/.

Після смерті Гуго Гроція про закраєвість писало декільки письменників; але для еволюції терміну "закраєвість" мало значення писання Wicquefort , а/після 1679 р./ під назвою "L'amabassadeur et de ses fonctions", у якому --між іншим-- подає ідею, предпокладаючи, що посланці мусуть бути звільнені від юрисдикції тієї держави, де вони акредитовані.

За Wicquefort , ом приходить видатний письменник того часу CORNELIUS BUNKEERSHOEK /1673-1743/. Вунккершоек , -- каже ERNEST NYS , -- змінив розуміння закраєвості."

Взявши фікцію Гроція за заліад, -- помічав Heuking , -- він / Вунккершоек / став виводити з неї відповідні поступно видатні принципи. Зі своєї тези -аксіоми- кожна цвільна юрисдикція... залежить від підлегlosti особи суверенної владі держави-- він робить висновок: цвільна юрисдикція залежить від *lex domicilii* /що-до прав особи/ і від / lex loci rei s i t a e /що-до річей/. Скарга на посланця мала вирішуватись так, неначе б то посланець не знаходиться на тій землі, де він акредитований. Посланець може бути звільнений з юрисдикції цвільної і кримінальної. Посланець заступає голову держави, відціля має характер політичного представництва. Без допомоги посланців взаємна торгівля і спокій не може існувати /Гейкінг, ц.м., стор. 12-13/.

"Що-до справ цвільних, -- каже Ozanam, -- Bunkershoek твердить: не існує жадного народу в Європі, котрий хотів-би підпорядкувати посланця звичайній юрисдикції". Він / Вунккершоек / приписує посланцям наслідком загального звичаю народів цілковиту незалежність від юрисдикції i авторітету тієї землі , де він знаходиться / Ozanam, L'immunité civile de jurisdiction des agents diplomatiques 1912, p.22/.

"В XVIII століттю, -- каже ERNEST NYS , -- фікція закраєвости мала багато прихильників /Emer de Vatell, Caspar de Réal, Georges-Frédéric de Martens etc/. Письменники не робили... ріжниці поміж недоторканністю і незалежністю"... /Hic, ц.м., том II, стор.430/. Вони/ учили, що імунітет не значить безкарність; вони казали, що *ministre public* залишається підлеглим судам свого князя; що, не дивлячися на свої привилії, він /посланець/ мусить поважати закони тієї землі, де знаходиться, коли йде мова про утримання порядку і безпеки" /Hic, ц.м., том II, стор.430/.

Але... основне учення про те, що дипломатична особа, сидячи *de facto* на території чужої держави, *de jure* вважається неначе б то не залишили землі своєї держави, не витримувало і не витримує звичайної здоровової критики, бо на ука повинна рахуватися і рахується не з фікціями, а з живими дійсними фактами, якими повинна давати і дас правильне наукове освічення.

Суперечіння фікції /закраєвості/ з фактами було науковим.

Це примусило письменників шукати з цієї суперечності відповідного виходу.

І ось з'являється друга група письменників позитивного літературного напряму.

б/Друга група письменників позитивного напряму.

Друга група письменників розуміння фікції закраєвости вживає вже не в тому значенні, у якому вживає перша група письменників позитивного напрямку. Розуміння фікції закраєвости друга група письменників вживає тільки, як "виразного терміну, щоби пояснити... питання привилей та виїмок /дипломатичних/ осіб та річей, на котрі закраєвість може розповсюджуватися".

Термін "закраєвість" /*l'exterritorialité*/ цією групою письменників вважається, як образний вираз для подеколи практичного уявлення закраєвости.

До другої групи письменників позитивного напрямку належить: Vattel, Zorn, Lasa Oppenheim та інші.

VATTEL /1714-1767/ учив, що "коли посланець /ministre public/ вважається за неприсутнього на території /чужої держави/, то це є тільки спосіб пояснити його незалежність" /Ніс, ц.м., том II, стор.430/.

"Закраєвість, -- каже LASA OPPENHEIM /1858-1919/, -- є тільки фікцією, бо дипломатичні заступники не поза межами, а в межах держави, котра їх приймає. Вираз "закраєвість" /*l'exterritorialité*/ тим не менш цінний тому, що робить науковим дійсність: з /дипломатичним/ заступником мусить бути єднано... мов би /він/ не був в межах території держави, котра його приймає" /Опенгейм, ц.м., том I, стор.500/.

"Теорія фікції була ще перед деякількома десятиліттями пануючою, -- пише HAND FRISCH, -- ще днес з літератури не зникла. Власно англійська та американська література на ій певно держиться /Фріш, ц.м., стор.22/.

"Коли б хотіли теорію фікції провадити консеквентно, -- помічає той же письменник, -- дійшли б до нерозвязальних суперечностей. Мусіли б виходити з припущення, що екстериторіальна особа не присутна в чужій державі; це мало б за наслідок, що вселякого роду граничні міри цієї держави не були б можливі супроти неї /особи/ поважити... Не була б припустена жадна /державна/ оборона. Не могла б /держава/ дати ій /особі/ жадного наказу, щоби /вона/ залишила /територію/ і т.и. Теорія доходила до суперечки з дійсними річами, котрим ніхто не мав наміру відмовляти... Не можна вважати особу в деякому огляді в державі за неприсутніу і одночасово в іншому огляді вважати її /особу/ за присутніу" /Фріш, ц.м., стор. 20/.

З'являються письменники нового напрямку - напрямку негативного.

Б. Негативний літературний напрямок.

Вже в кінці ХVІІ століття починають/на початку поодинокі письменники/боротися супроти теорії фікції закраєвости...

"Наслідком нових праць, -- помічає HANS FRISCH ,-- теорія фікції була "висаджена з трону", і проблемі закраєвости було "дано вирішення, відповідаче сучасному станові науки"/Фріш, ц.м., стор. 22/.

Прихильників негативного напрямку поділяємо на дві групи /першу та другу/.

а/Перша група письменників негативного напрямку.

Ця група письменників "не визнає ані закраєвости, ані прав /дипломатичних осіб/, котрі /права/ з неї /закраєвости/ логично-правно виникають.

Письменники першої групи негативного напрямку гадають, що в модерніх добах при більш досконалій правній /юридичній/ організації держави не повинно існувати ані терміну "закраєвість", ані звязаних з останньою дипломатичних імунітетів.

До таких письменників належать: Henri de Cocceji, Samuel de Cocceji, Christian Wolff, Laurent та інші.

HENRI DE COCCEJI /ХVІІ століття/ каже: "Ми гадаємо, що посланці не виучені з юрисдикції влади суверена, до котрого вони вислані... Здоровий розум каже, що територіальна влада володіє всим, що знаходиться в межах /її/ території. / Henricus Cocceji Exercitationum Curiozorum volumen, Lembovicae, 1722/ .

SAMUEL DE COCCEJI є такої ж самої думки, як і Henri de Cocceji ; він говорить: "Без абсурдом давати посланцям в чужих країнах більш прав, ніж вони /посланці/ їх /прав/ мають у власній країні" /У виданні Grotius а "De jure belli ac pacis", tome II, pag. 216, publiée par Samuel de Cocceji/.

CHRISTIAN WOLFF /1679-1754/ з точки погляду принципу природнього права знаходить термін "закраєвість" /l'exterritorialité/ свайки, гаючи, що "без того імунітету посланець /ambassadeur/ досконально може виконувати свій мандат, і що не має жадного приводу... шукати в природньому праві підпорного пункту для теорії... Закраєвість може бути основана на спеціальних договорах/sur des traités spéciaux/ . Гейкінг, ц.м., стор. 23 -24/ .

Головним /поважним/ супротивником закраєвости заявляється LAURENT /XIX століття/, котрий висловлюється супроти визнання фікції закраєвости для дипломатичних осіб Laurent, Droit civil international, Bruxelles, 1880, tome III, pag. 114 et suiv./. Байєн твердить, що до імунітетів посланці дійшли, завдяки королівському фетішізму /au fétichisme de la royauté/ та князівським гордошам /à l'orgueil princier/ . Князі були повзнесені над законом-

ми в межах своєї території, відкіля походить фікція закраєвості, котра респектує /князів/ там, де вони є канами, там, де Імператор ХІУ міг сказати "L'Etat c'est moi". Князі бажали, щоби /вони/ боготворились в чужині в особі своїх посланців так, як їх /князів/ боготворили в межах своєго суверенітету... Так-то утворилася химерна фікція закраєвості, яку коли правники видумали, бо вона проголошує посланця неприсутнім там, де він має бути присутнім, щоби виконувати свої функції, і присутнім там, де його становище було б нісенітніцею /non-sens/ тому що репрезентант не має що робити там, де знаходиться заступником" /Гейкінг, ц.м., стор. 26-28/.

До цього Laurent справедливо додає: "Мій погляд є майже ізольованим".

б/Друга група письменників негативного напрямку.

Ця група письменників /вона працює в XIX століттю/ "залишає права, котрі утворяє закраєвість, але відкидає кожне розуміння фікції права і образного терміну".

До другої групи письменників негативного напрямку, наприклад, належать: Pinheiro -Ferreir'a, Esperson, Hall, Orltolan...

PINHEIRO -FERREIR'A /1769-1835/ цілковито відкидає фікцію закраєвости.

Поміж численними фікціями, котрі учениі правники /юріс-консульти/ позитивної школи видумали, щоби заступити принцип справжнього правознавства, -- пише він, -- жадної не має хибнішої, ніж фікція закраєвости, которую вживают монархи при мандрівці до чужих країн, або коли мовиться про посланців /ministres diplomatiques/ в державах влади, у котрої вони акредітовані... Публіцістам справді треба студіювати основи імунітетів та вичок про чужих дипломатів, бо одні з них надані ім /чуж.диплом./, завдяки їх дипломатичному характерові; тоді, як другі були дані їм владою, як запоруку їх приятельської діспозіції до голов держави" /Гейкінг, ц.м., стор. 30-31/.

Pinheiro -Ferreir' засновує імунітет на місії, яка їм доручена, кажучи, що вилучення з цівільної юрісдикції не потрібно для удержання гармонії поміж державами" /Ніс, ц.м., том II, стор.431/.

Видатним супротивником позитивного напрямку з'являється RIBETO ESPERSON, котрий рішучо висловлюється супроти того, щоби засновувати право посланця на "безплодній фікції закраєвости"/Fiction stérile de l'exterritorialité/. /Гейкінг, ц.м., стор.31/.

"Ясно, -- пише HALL /1835-1894/, -- що фікція закраєвости неметрібна для пояснення імунітету посланців і що її вживання неможливе. Вона непотрібна тому, що імунітет, котрий сполучається з певними особами і ріцами, має свій *raison d'être*. В потуралю й необхідності, і тому що вона існує в розумному відношенню між її дійсним обсягом і обсягом /предпокладаємим/; вона дає неправільне уявлення тотожності привіліїв,

які різні, як що-до їх предметів, так і до їх обсягу, а тому серія імунітетів не є у зв'язку з доктриною" /Гейкінг, ц.м., стор.32/.

"Стара засада, -- пише ORTOLAN , -- що посоланець недоторканий, що його характер є недоторканий "Sancti sunt legati / значить, що має бути охоронутим перед кожною насильницькою акцією, перед кожним нападом на його особу, на його свободу, на його маєток, була встановлена, беручи на увагу військовий стан або ті часи грубої цівілізації, коли чужинець вважався майже за ворога. Вона /стара засада/ не позбавляється свого значіння на випадок ворожих сутічок. Військові міри або репрезалії, котрі дозволені в подібних випадках від droit des gens , не сміють уражати посоланців, і вони повинні бути оточені спеціальною охороною, щоби їх скороняти; але в нормальному стані, себ-то, в стані мирних стосунків, розум укажує, що всі чужинці мають право, як і підданні, на охорону своєї особи і своєго маєтку супроти кожного роду нападу, і не тако ж добиться у цівілізованих народів /Ortolan, Éléments de droit Pénal, tome I, Paris, 1888, rad.211/.

"Фікція закраєвості, -- каже ОРТОЛАН, -- знаходитьться в постійній суперечці з фактами. Було б слушно відкинути, як з практики, так і з теорії, всі ті неправдиві /хибні/ уявлення, для котрих римське право і старе правознавство дуже багато поширили уподобання".

"В останній третині XIX століття, -- пише KRAMER NYS , -- письменники сильно висловлювалися супроти фікції закраєвості і супроти вилучення /дипломатичних осіб/ з /територіальної/ юрисдикції. Одні /з них/ більш критикували імунітет en matière criminelle , другі /більшість/ ставилися супроти en matière civile /Ніс, ц.м., том II, сторін. 432/.

Завдяки критиці письменників негативного напрямку, помалу-малу проясдається шлях до реального вирішення питання про незалежність від юрисдикції держави, де вони акредітовані, дипломатичних осіб.

Це було зроблено письменниками нового літературного напряму - напряму реального.

В. Реальний літературний напрямок.

Майже одночасно з представниками негативного напрямку над питанням закраєвості працюють представники нового напрямку-- напрямку реального. Вони на закраєвість поглянули виключно з практичного боку, себ-то: закраєвість, як явище міжнародного права взагалі і дипломатичного права зокрема, уявляє собою такі "привилей", котрими на підставі реальної необхідності-- повинні користуватися дипломатичні особи для того, щоби краще виконувати свої дипломатичні функції. Це була загальна взаємна потреба, що виникла з серіозних річевих інтересів однаково важливих і цікавих для всіх держав при нормальному

них взаємовідносинах.

До письменників реального напрямку належать: Strizower, Pradier-Fodére, Hcbza, , Эйхельман, Heyking, Frisch, Nys etc.

STRIZOWER дивиться на закраєвість, як на істину чи в міжнародному життю факт /Прадье-Фодере, ц.м., том II, стор. 52/.

"L'exterritorialité" -- помічає, -- ALPHONSE HEYKING, — n'est pas un droit concret, mais une somme de priviléges séparés. Себе: закраєвість не є конкретне право, але цілість /сума/ окремих привилей.

Але сказати, що закраєвість є "цилістю окремих привилей", як це робить Heyking, мало: треба було б зазначити, що те за привилей.

Те, що Alphonse Heyking зве просто "окремими привилеями", ОТОН ЭЙХЕЛЬМАН влучно зве "юрисдикційними привилеями дипломатичних агентів" /Эйхельман, стор.372, ц.м./

Письменники позитивного напрямку учили, що закраєвість є фікція.

Цьому заперечували письменники негативного напрямку своїми влучними аргументами /Див. про це вище/.

Як же дивляться на закраєвість письменники реального напряму?

Закраєвість /L'exterritorialité/, — гадає Alphonse Heyking, -- не є фікція, але правна засада, котра вилучає екстериторіальні особи з територіальної влади і їх осіб/ підпорядковує публичній екстериторіальній владі" /Гейкінг, ц.м., стор.38/.

"Закраєвість, -- пише той же письменник, -- буває негативною, коли права територіального сверенітету не мають жадного впливу на ектериторіальну особу, або позитивною, коли привилейований має право виконувати акти суверенітету на землі чужої держави" /Гейкінг, ц.м., стор. 38/.

Що-до обсягу закраєвості HANS FRISCH каже ось-що: "Обсяг закраєвости мінливий, не у всіх екстериторіальних осіб однаковий і міняється з протягом часу... Екзання стану закраєвости це такий акт, про котрий кожна держава... може вільно вирішити, коли таку привилею хоче допустити чи ні. А тому що тут йде річ про інституцію, котрою цікавляться у всіх державах, котра належить людському правному союзові... до котрого всі держави мають той самий інтерес... інституція /ця визнається з допуском взаємності /Фріш, ц.м., стор. 2-3/.

Г. Напрямок Інституту міжнародного права / La Direction de l'Institut du droit international/.

Що-до "привилей" дипломатичних осіб, як ми бачили вище, існують численні розпорядження окремих держав і небагато окремих біilaterальних /двосторонніх/ міжнародних договорів.

Й доси одначе не істнє якогось загально-міжнароднього договору у сфері "привилеїв" дипломатичних осіб.

В наш час ще не кодифіковано багато частин міжнародного права, в тому числі не маємо кодифікації посланецького права взагалі і права закраєвости зокрема, котра таким чином залишається на розсуд окремих держав /Хоча, правда, в наш час вже і говорять про це/.

Але... численні діскусії письменників різних літературних напрямів про питання закраєвости закінчуються в кінці XIX століття правничим твором міжнародної ученої колегії - Інституту міжнародного права, котрого чергові збори засідали в Кембріджі 1895 рок.

"Резолюції Інституту /міжнародного права/, жаже ОТОН ЗІХЕЛЬМАН, -- не маючи ніякого офіційного характеру, тішаться величим авторитетом в доктрині, а також і на практиці, як науково провірені истини" /Зіхельман, ц.м., стор. 115/.

Цей Інститут / міжнародного права/ зробив наукову пропозіцію для кодифікації дипломатичних привилеїв, утворивши так званий "Проект регламенту про дипломатичні імунітети" /*Projet de règlement sur les immunités diplomatiques*/.

В цьому проекті Інститут міжнародного права коротко формулював правила про дипломатичні імунітети - норми закраєвости і недоторканності дипломатичних осіб. Ці норми торкаються:

I. Недоторканності диплом.осіб.....артик. I-6;

II. Закраєвости диплом.осіб, а саме:

a/ недоторканності готелю.....артик. 9;
b/ звільнення від свідчення.....артик. I7;
v/ звільнення від юрисдикції

1/ цивільної.....артик. I2, I4, I5, I6;

2/ карної.....артик. I2, I3, I4, I5, I6;

3/ поліцейної....артик. 6 85 та арт. 16;

4/ фіiscalnoї....артик. II та II № 2;

5/ церковної....артик. IO.

/ Annuaire de l' Institut de droit international, tome XIV, session de Cambridge, 1895/.

Треба зазначити, що вищезгаданий "проект регламенту" є дуже короткий, у цьому його жиба: він не може служити точною теоретичною указівкою для різних, хоча б найтипічніших випадків з царини закраєвости диплом.осіб. А про те Інститут міжнар.права зробив добре, виконавши таким чином свої морально-політичні обовязки, як світова наукова колегія -- підвів в самому кінці XIX століття загальний знаменник всім діскусіям письменників про закраєвість.

Докладно про зміст резолюцій Інституту міжнародного права скажемо у другій частині нашої габілітаційної дісертації.

ІУ. В И С Н О В О К.

ТЕРМІН "ЗАКРАЕВІСТЬ" / l' exterritorialité/.

Не дивлячися на те, що супроти терміну "закраєвість" були визначні письменники, цей термін залишається й на далі..

Письменники нових віків, керуючися здоровим розумом, поступили цілком правільно, що термін "закраєвість" /l' exterritorialité/ залишили в літературі в цілості і непорушеності і не заміняли його іншим терміном: цей термін дуже влучний, хоча і конвенційний /істину чий по згоді/.

Термін "закраєвість" не старіє, живе по днес і виглядає таким молодим, неначе б він недавно народився.

За те, коли ми пригадаємо історію терміну "закраєвості", його еволюцію, як в бувшій дійсності, так і в бувшій літературі, побачимо цікаве історичне з'явіще: в ріжні доби ріжними письменниками вкладається в цей термін ріжний річевий посутній зміст. Термін "закраєвість" вживався в дипломатичному праві і міжнародній літературі на протязі більш трьох століть /1625-1931 рок./ і --правдоподібно-- буде вживатися і далі, бо він є дуже влучний для практичного вживання.

Слово "закраєвість"--помічає PRADIER - ФОДЕРЕ¹, --прийнято правознавством /jurisprudence/... і до нинішнього дня не могло бути замінено жадним ліпшим" /Прадье-Фодере, ц. м., том II, стор.52/.

Чеськословачка Республіка.

Прага.

Квітень.1931.

ЗМІСТ ПЕРШОЇ ЧАСТИНИ:
ЗАКРАЄВІСТЬ ДИПЛОМАТИЧНИХ ОСІБ.

Стор.

I. ПЕРЕДНЕ СЛОВО професора Вячеслава Іщенка.....	3
II. ВСТУП. ПІДСТАВА ДЛЯ ПРАВ ДИПЛОМАТИЧНИХ ОСІБ.	
§1. Загально-правні основи.....	5
§2. Посланецьке право.....	6
§3. Історичний рух закраєвості дипломатичних осіб в поліях історії та думках письменників....	9
III. ВИКЛАД. ЗАКРАЄВІСТЬ ДИПЛОМАТИЧНИХ ОСІБ.	
I. Частина історична. РОЗДІЛ А. ЕВОЛЮЦІЯ ЗАКРАЄВОСТІ ДИПЛОМАТИЧНИХ ОСІБ В ІСТОРІІ.	
§4. Давні віки.	
Секція 1. Стан чужинців в давній державі.....	10
Секція 2. Тимчасове посланництво.....	11
Секція 3. Римське посланецьке право.....	12
§5. Середні віки.	
Секція 1. Розвиток посланецького права.....	14
Секція 2. Привілеї посланців.....	—
§6. Нові віки.	
Секція 1. Постійні послаництва.....	15
Секція 2. Непевний стан дипломатичних осіб...	16
Секція 3. Регулювання стану дипломатичних осіб окремими державами у внутрішньому законодавстві та в міжнародних договорах	20
§7. Найновіші віки.....	—
РОЗДІЛ Б. ЕВОЛЮЦІЯ ЗАКРАЄВОСТІ ДИПЛОМАТИЧНИХ ОСІБ В ЛІТЕРАТУРІ.	
§8. Давні віки.	
Секція 1. Еволюційний шлях розвитку закраєвості в літературі взагалі.....	24
Секція 2. Недоторканність дипломатичних осіб в Греції та Римі.....	25
§9. Середні віки.	
Секція 1. Загальний стан що-до прив. чужинців. —	
Секція 2. Дігести.....	—
Секція 3. Коран.....	26
Секція 4. Декret Граціяна.....	—
Секція 5. Літературні напрямки письменників.. —	
§10. Нові віки.	
Секція 1. Письменники - попередники Гроція... 28	
Секція 2. Гроцій та літератур. напрям. ясля його 32	
А. Позитивний літературний напрямок.....	34
Б. Негативний літературний напрямок.....	37
В. Реальний літературний напрямок.....	39
Г. Напрямок Інституту міжнародного права. 40	
IV. ВІСНОВОК. Закраєвість.....	42

6/Міжнародні союзи:

1. Соціальні і політичні союзи XIX і XX століття /з синоптичною таблицею/. Прага. 1923.

2. Міжнародний союз товариств Ліги Націй /з великою постійною назорною картограмою в барвах/. Прага. 1923.

в/Основи світової подіально-міжнародної організації:

1. Світовий союз держав в дійсності -- Ліга Націй. Прага. 1921.

2. П'ята сесія Ліги Націй. Прага. 1924.

3. Теорія національної організації людськості /реферат/. Прага. 1922.

4. Світовий союз удохоналених народів в ідеалі. Прага. 1922.

5. Світове політично-міжнародне виховання людськості /всіх народів світу/. Прага. 1923.

Б. НАРОДИ НЕДЕРЖАВНІ /ПІДЪЯДНІ/.

а/Політична боротьба недержавних народів:

1. Боротьба недержавних народів Європи за свою національну свободу: I/ірляндців /1791-1922/, 2/італійців /1792-1861/, 3/сербів /1804-1878/, 4/хорватів /1809-1918/, 5/греків /1814-1829/, 6/бельгійців /1815-1833/, 7/румунів /1816-1862/, 8/поляків /1830-1919/, 9/білорусинів /1832-..., 10/словінців /1848-1918/, II/фіннів /1850-1918/, 12/чехів /1861-1918/, 13/словаків /1861-1918/, 14/естонців /1865-1919/, 15/латишів /1865-1920/, 16/болгарів /1867-1878/, 17/литовців /1868-1919/, 18/вірменів /1878-..., 19/грузинів /1893-..., 20/татарів-азейберджанців /1904-.../.

2. Теорія визволення недержавного народу з-під опіки народу пануючого /у схематичній формі/. Радотин. 1929.

б/Системи покращання культурного стану недержавних народів на континенті Європи /I/ і в Британській імперії /2/:

I. Национальні меншості Європи /з давніх часів до наших днів/. Прага. 1923.

2. Від Велико-Британського королівства до Велико-Британського союзу вільних держав /з семою діаграмами в барвах/. Радотин. 1927.

в/Українське питання:

I. Українська державна ідеологія в творах Тараса Шевченка /соціологично-політична розвідка/. Прага. 1928.

2. Наука для українців на першому місці! Прага. 1929.

3. Лист до Всеукраїнської Академії Наук в Києві зі дня 20 липня 1926 /Чергове завдання сучасної української науки/. Радотин. 1926.

4. Виховання української інтелігенції для національної і світової політики. Радотин. 1926.

Серія п'ята.

КАРТОГРАМИ, ДІАГРАМИ, СІНОПТИЧНІ ТАБЛИЦІ:

а/ Картограми:

- 1.Історична еволюція Східної Європи в ХХ століттю.
- 2.Національні більшості та меншості держав Європи.
- 3.Ліга Націй.
- 4.Міжнародний союз товариств Ліги Націй.
- 5.Міжпарламентарний Союз.
- 6.Міжнародна ліга жінок для миру і свободи.

б/ Діаграмами:

- 1.Джерела міжнародного права.
- 2.Діаграми різних /твір до історії англійських колоній / .

в/ Сіноптичні таблиці:

- 1.Держава, як член/первенець/ світової політично-міжнародної організації людськості.
- 2.Держава та її народи /нації/.
- 3.Боротьба недержавних народів за свою національну свободу.
- 4.Міжнародне право, світова політика і загальна культура.
- 5.Основні гасла міжнародного права і світової політики.
- 6.Етапи еволюції світової політично-міжнародної організації.
- 7.Еволюція світової політично-міжнародної організації в дійсності /в історії/ і в ідеалі / в літературі/.

ЧАСТИНА ДРУГА. ІНШІ ТВОРИ.

Tuto knihu lze dostati u firmy
FERDINAND SVOBODA, PRAHA II., Václavské nám. 57,
Tchecoslovaquie.